

BONDEVENNEN

Nr. 20
15. mai
2015

**Valde
bonde-
yrket**

Side 22

MINERALER PÅ BEITE

Foto: May Linda Schjølberg

Husk mineraler for topp ytelse, helse og tilvekst

Pluss

Pluss Storfe Appetitt, 20 kg

- Allsidig tilskuddsfôr til storfe i pulverform
- Tilpasset å kunne gis i fri tilbang på beite
- Anbefalt opptak per dyr og dag: 20-150 gram avhengig av alder
- Anbefales gitt i BasisFeeder fôringsautomat

Pluss Storfe og geit VM-blokk, 22,5 kg

- Mineral- og vitaminstein i bølge
- Tilpasset å kunne gis i fri tilbang på beite
- Anbefalt opptak per dyr og dag: 20-150 gram avhengig av alder

Pluss Storfe Mineralstein, 15 kg

- Høyt mineralinnhold og god smakelighet
- Konkurransedyktig i pris og kvalitet
- Anbefalt opptak per dyr og dag: 20 -150 gram pr voksen storfe
- Passer i de fleste slikkesteinholdere

Felleskjøpet Rogaland Agder

Felleskjøpet Rogaland Agder (FKRA) bidrar til økt lønnsomhet for bonden! Vi produserer og selger fôr, gjødsel og såvarer. Vi leverer dessuten traktorer og maskinvarer. Vi har 19 butikker og 7 verksteder fra Sunnhordland i nord til Tvedestrand i sør. Hovedkontoret ligger i Stavanger, mens maskindivisjonen ledes fra Klepp.

Smal tilnærming, kompleks utfordring

REGJERINGA har lagt fram staten sitt tilbod til jordbruksforhandlingane 2015. Kostnadseffektivt landbruk er ei uttalt leiingsstjerne for regjeringa sin landbrukspolitikk. Omgrepet er eit mål på kor mykje ressursar som går med for å nå eit bestemt føremål. I regjeringa sin politikk er spørsmålet; kor mykje ressursar må til for å produsere billig mat?

Kva som er kostnadseffektivt, på lang sikt, står ikkje på regjeringa sin politiske agenda.

I TOLKINGA AV omgrepet kostnadseffektivitet ligg truleg nøkkelen til å forstå regjeringa sine prioriteringar. Korleis kan ein produsere billig mat med minst mogeleg støtte over statsbudsjettet og samstundes, av beredskapsomsyn, ha størst mogeleg matproduksjon. I eit kort perspektiv er det kostnadseffektivt å legge mindre vekt på verdiar som distrikt, kulturarv, bruksstruktur, og at maten må produserast på norske ressursar. Den breie rolla som ein tradisjonelt har tillagt landbrukspolitikken kostar.

REGJERINGA SI SMALE MÅLSETTING materialiserer seg i verkemidla den set i verk gjennom lov, forskrift og innrettinga av jordbruksavtalen. Under mottoet; meir marknad, mindre stat, er signala samordna og tydelege. Tenkinga er at alt som motverkar marknadskreftene sitt frie spel gir urasjonelle løysingar, og strir mot prinsippet om kostnadseffektivitet. Dei store strukturgrepa i jordbruksavtalen blei gjort i fjor, i år er det justeringar i same retning.

Politikken stimulerer, etter norsk målestokk, til stordrift med doubling av konsesjonsgrensa for kylling, kraftig heving av mjølkekvotane, og prioritering av budsjettmidlar til bruk med stor produksjon. Halvering av tal kvoteregionar for mjølk er eit nytt tiltak som bygger opp under regjeringa sin strategi om større driftseiningar og sentralisering, alt for å nå målet om kostnadseffektiv produksjon.

OG POLITIKKEN VERKAR. Med unntak av storfekjøtt er voluma i dei grovfôrbaserte produksjonane i positiv utvikling. Marknadssituasjonen, meir enn produksjonsevne, avgrensar produksjonsvoluma i dei kraftfôrbaserte produksjonane. Avgangen av små bruk blir kompensert med volumauke på større bruk.

STATEN TILBYR ei ramme på 90 millionar kroner, som etter utreknin-gane vil gi 6.000 kroner per årsverk i inntektsvekst. Tilbodet har eit kutt i budsjettstøtta på 110 millionar. Auka prisuttak, målprisendring og mark-nadsvekst for andre varer, nedgang i realrente og forventa kostnadsutvikling har gjort det mogeleg å presentera eit pluss i ramma, sjølv med eit betydeleg budsjettkutt.

- *Statens tilbod må ses på bakgrunn av at inntektsveksten i jordbruket har vært klart sterkere enn for andre grupper, både i 2014 og i 2015, sa statens forhandlingsleder, Leif Forsell, då han la fram tilbodet.*

KANSKJE DET VIKTIGASTE tiltaket for ein kostnadseffektiv matproduksjon er grepet om ikkje å prioritera norsk kornproduksjon. Ein svært for-

siktig målprisauke blir fullt ut kompensert med 64 millionar kroner i prisnedskrivning på korn. Resultatet er ingen forventa auke i prisen på det viktigaste innsatsmidlet i husdyrproduksjonane, kraftfôret.

KVA ER DÅ UTFORDRINGA?

Landbrukspolitikken har ei retning som, på lang sikt, neppe er berekraftig. Sentralisering og auka kornimport er å gå i motsett retning av Stortinget sitt oppdrag om å auka produksjonen av mat på norske ressursar.

Har politikken eit parlamentarisk grunnlag?

Strukturendringa har ingen endestasjon. Stort nok i dag er for lite i morgon. Erfaringar frå omverda fortel at avregulering av jordbruket og billig mat ofte blir det motsette av ei suksesshistorie for bonden, husdyra og forbrukarane.

Eirik Stople
eirik.stople@fkra.no

Årgang 118

Utgjevar:
Bondevennen SA

Abonnement:
kr 950,-

Bankgiro:
3201.05.11916

Redaksjon:
Sandvikveien 21, Hillevåg
Postboks 208 sentrum,
4001 Stavanger

Telefon:
51 88 70 00 (sentralbord)
51 88 72 61 (9.00-15.30)

E-post:
post@bondevennen.no

Internettadresse:
www.bondevennen.no

Redaktør

Eirik Stople
eirik@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 60/976 06 969

Redaksjonen

Jofrid Åsland (red. sjef)
jofrid@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 73 44/938 82 341

Jane Brit Sande
janebrit@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 63

Liv Kristin Sola
livkristin@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 64

Grafisk

Sten Torgeir Solberg
sten@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 65

Thea Hjertuslot
thea@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 65

Abonnement

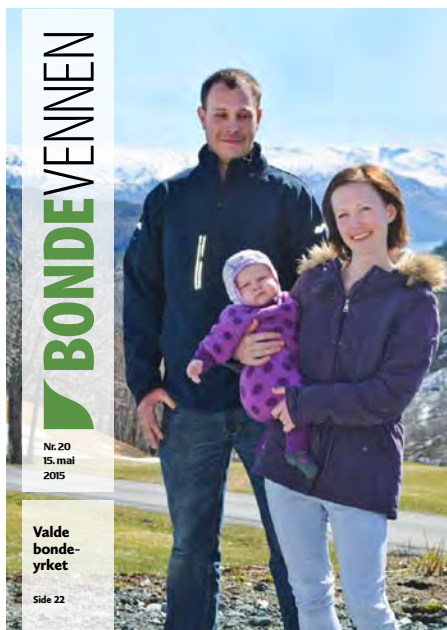

Ann Solfrid Woldmo
ann@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 61

Annonser

Grete Botnan
grete@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 61

Framsiden

I oppveksten var det ikkje naturleg, verken for Kåre Magnus Oma eller Ingrid Huus, å tenke at dei skulle bli mjølkeprodusentar eller bu på gard. No står dei med begge føtene planta på jordbruksjord, i Strandebarm i Hordaland.

Foto: Liv Kristin Sola

Denne veka i Bondevennen

Planane var annleis, men livet som bønder viste seg å vere ei det rette valet for Ingrid Huus og Kåre Magnus Oma, i Strandebarm i Hordaland. Drifta er utvida, nytt hus er bygd, og Sara på seks månadar er sjefen i huset. Ove Aanestad driv gard med svine- og mjølkeproduksjon på Varhaug, Hå kommune i Rogaland. Han styrer drifta etter klare resultatmål.

Høgskulen for Landbruk og Bygdeutvikling feirar ti år i år, og markerte jubileet med eigen jubileumskonferanse. Tilbodet frå staten er lagt fram, me tok ein prat med fylkesleiarane i vårt dekningsområde. Tidlege kålvekstar og salat er i rute, noko gartnarar frå Rogaland og Austlandet stadfesta på markvandring.

Norsk Landbruksrådgjeving byr på fleire sider med fagartiklar, om blant anna rundballar, ugras, grønfôr, og skjøtsel av kulturminne.

REPORTASJAR

Styrer etter resultatmål.....	10
Frå spøk til bonde.....	22
På hesteryggen i Ungarn.....	25

AKTUELT

Ti år med landbruk og bygdeutvikling	6
Tidlege kålvekstar og salat er i rute	7
Frå Skottland til Høyland for å hauste kunnskap om sau	8
Skuffa over tilbodet frå staten.....	9
Dyrkar delikatessbær og moreller i veksthus.....	26

NORSK LANDBRUKSRÅDGIVING

Grønfôr i Fortun	14
Skjøtsel av kulturminne	16
Frøbank av ugras	17
Ensileringsmiddel i rundballar....	18
Ensileringsmiddel eller ikkje	20

DESSUTAN

BvLoggen.....	28
Ung i bygda	29
Båtbyggere, milevis fra sjøen	30
Faglag og møte	31

Besetningene med høyest ytelse i 2014

Oversikten over besetningene med høyest ytelse i 2014 er som tidligere delt inn i tre grupper: Inntil 20 årskyr, 20 - 40 årskyr og over 40 årskyr. Det er de 50 beste besetningene for kilo EKM som presenteres for hver gruppe. Det er krav om minst 11 perioder (melkeveier) og at det er tatt melkeprøve på minst 5 av disse for å få årvissing fra Kalkon-trollet. Besetninger som ikke fyller disse kravene vil dermed ikke ikke bli med på listene. Ved arv på over 0,4 prosent mellom fetsinnhold basert på melketrollprøver og tankemekanisk fett det ikke beregnet EKM, og en del besetninger vil på grunn av dette ikke kunne komme med på listene.

DE HØYSTYTENDE BESETNINGER UNDER 20 ÅRSKYR

Navn	Postnr.	Sted	Årskyr	Fett %	Prot %	KgEKM
Tvedt Lasse Asbjørn	3584	BJOA	17,4	4,61	1,62	11960
Skarvrenn Søren Ege	4862	SKARVRENN	13,2	4,21	1,49	11871
Ljusås Søren Ege	8484	ROSTVÅN	17,8	3,97	2,44	11653
Valla Jon Arne	4170	SERNARØY	19,6	4,21	3,39	11062
Stam Øyvind	7777	NORD-STATLAND	19,6	4,40	3,45	10924
Kolstad Harald Rune	5981	MANGER	13,2	4,31	1,50	10786
Stangseter Olov	8150	PRESTEGES	17,0	4,01	1,44	10783
Haraldsvik Rigmor og Øystein	8664	MOGUDEN	5,7	4,22	1,67	10735
Hofstad Olav	7733	SØRABU	17,8	4,09	3,81	10695
Lønning Inge	5520	ÅRSDAL	9,5	4,23	1,55	10650
Kosberg Geir Arne	7194	BRANDSFJORD	19,7	4,40	3,41	10585
Gørthe Jon Mogens	2840	ØYRÅ	16,3	4,30	1,47	10534
Vik Sigbjørn	4596	ØIKEN	6,9	4,12	1,34	10491
Hoffen Edvin	3550	GOL	9,6	4,84	1,57	10478
Mikkelsen Alf Rune	6826	BYRKELO	13,7	3,87	3,82	10412
Nesse Eli	3568	VIKSTED	16,4	4,38	3,41	10411
Rue Dag og Trine ANS	4055	SOLA	14,9	4,79	3,69	10379
Krøkedal Harald	4130	KJELMELAND	7,0	3,99	1,33	10349
Kinnbekken Ole-Andreas	2040	KJØFTA	19,3	4,57	3,50	10259
Hagheim Vidar	6817	NAUSTDAL	9,4	4,22	1,31	10178
Berge Torhild B	3709	VOSSE	18,6	1,96	3,31	10162
Ulvin Ole	7679	WEDDØY	11,4	4,30	3,41	10140
Gulhaugen Sigmund Inge	2943	ROGNE	16,7	4,85	3,49	10121
Grevås Ole Arne	7125	VANVIKAM	3,2	4,54	1,57	10112
Aas Søren Erik	2890	ETNEIDAL	8,6	3,34	3,36	10089
Wekke og Jansen DA	9740	LEIBSEY	16,6	4,03	1,57	10082
Krøstam Tjell	2149	HEIMDALA	9,0	4,37	1,50	10077
Gronwall Håle	8400	SØRLAND	19,2	4,29	3,44	10072
Nevland Karl Synneve Moe	2940	RØN	12,9	4,27	1,52	10070
Mellensrand Hovall	4387	BJERKEIM	9,7	4,21	1,62	10066
Tana Videregående Skole	9845	TANA	18,9	4,51	3,53	10045
Bakke Sigurd	4217	SKADALSØGN	19,2	4,36	1,32	10036
Rønnevik Brødrene	4125	KONKHO	9,9	4,39	1,32	10029
Hestemmen Jørn Inge	9060	LINGEDEID	12,1	4,19	3,46	9991
Fantstad Idar	6272	HILDRE	12,3	4,37	3,48	9992
Øienvik Anders	7724	STENKJØR	17,6	4,28	1,53	9976
Gundness Olfas	8421	MOSEN	19,3	4,20	3,56	9979
Johansen Inger Johanne og Stein Torje	7994	LEKA	11,7	4,19	3,70	9932
Rachman Janne Grethe Hovsta	4054	FOGA	10,1	6,27	4,09	9911
Eng Knut	2850	LENA	11,8	3,83	3,27	9909
Vannemli Søren Rune	1880	EDBERG	16,1	4,57	3,43	9895
Holla Jost	4173	NORD-HIDLE	14,8	4,89	3,76	9878
Hennestad Ole Trond	8163	BRUSAND	11,3	4,36	1,50	9864
Stake Wilhelm	3300	ISOL	10,7	4,20	1,48	9843
Rydberg Ole-Johan	9300	PONKES	15,1	4,40	1,53	9841
Hundstad Kjell	6948	EIKFJORD	3,6	4,28	1,38	9835
Storvick	2074	BODVING	8,7	4,28	1,55	9832
Vik	3581	VIK	1,92	1,37	1915	
Stokstad Lars Håkon	2847	STOKSTAD	1,83	1,44	9799	

DE HØYSTYTENDE BESETNINGER MELLOM 20 OG 40 ÅRSKYR

Navn	Postnr.	Sted	Årskyr	Fett %	Prot %	KgEKM
Bjarte Hå	4156	MOESTERBY	25,1	4,09	1,37	11823
Talberg Øyvind	1780	SKJERBERG	37,0	4,43	1,51	11722
Fjeldhaug Johan O.	4440	TORSTAD	36,5	4,02	1,36	11612
Urthheim Kåre E.	4342	URTHHEIM	38,7	4,15	4,21	11426
Espejord Samdrift	1110	FORSAND	35,4	4,44	1,38	11248
Fattnes Johnannes	4209	VANVÅR	33,3	3,91	1,38	11148
Hørstad Finn	8360	BARDU	35,3	4,20	3,46	10954
Vitne Jørn	4365	NÆRØD	26,5	4,57	3,41	10942
Trånes Samdrift DA	5713	VOSSESTRAND	36,2	4,27	3,50	10934
Algarheim Ole Kristoffer	2058	ALGARHEIM	24,7	4,64	1,43	10902
Persson Karl Mattis Haugla	6826	BYRKELO	34,9	4,33	1,43	10890
Bjorstad Leif K. og Ingunn	7188	SKINDAL	25,7	4,09	1,44	10869
Hermansen Øyvind	1899	RAKKESTAD	34,9	4,08	1,39	10847
Åkstad Mårtin	4360	VARNHAUG	32,5	4,34	1,52	10768
Enges Age	2380	FOLLDAL	36,2	4,45	1,46	10752
Langelund Atle	6066	GUDDAL	25,9	3,98	1,36	10738
Johansen Robert Lise	8980	VEGA	31,0	3,99	1,44	10714
Lauvdal Kari	4534	MARNARDAL	24,2	4,55	1,43	10626
Messingset Eivor	6628	MEISINGSET	21,9	4,31	1,41	10626
Øvreland Gaurie	5728	BODLANDET	29,1	4,15	1,40	10591
Skretting Kå DA	4360	VARNHAUG	36,1	4,09	1,51	10590
Nedrengre Svein	3576	HOL	31,2	3,92	1,40	10478
Mattingsdal Sivert	4363	BRUSAND	25,4	4,78	1,76	10475
Jacobson Ansgar Eri	8887	LÆRDAL	24,0	1,93	1,58	10465
Aase Jan Halvard	4372	EGERSUND	32,7	3,93	1,52	10344
Gundamli Olve	7327	SVORKHO	35,2	4,13	1,35	10332
Hvidevold Audun	1454	SÅSDØK	21,2	4,18	1,49	10319
Mattig Jan Ole	1781	ØYRÅ	27,4	4,01	1,40	10290
Tveitens/Gernstad Samdrift DA	1860	THØGSTAD	38,4	4,20	3,40	10290
Ekeland Ivar	4536	BJELLAND	26,2	4,10	1,36	10282
Dahl Trygve Elvind	1892	DEGERNES	39,3	4,18	1,41	10260
Kjennem Magna	8016	BODØ	27,9	4,46	1,55	10240
Osen Tore	7740	STEINSDALEN	25,0	4,12	1,42	10230
Myran Johan F.	7120	LEKSVIK	20,4	4,54	1,67	10201
Brandrud Øyvind	1970	ØYRÅ	34,9	4,17	1,26	10189
Klepp Samdrift DA	4372	EGERSUND	29,5	4,05	1,45	10184
Urthheim Ole	4343	ØYRÅ				10182
Meltingd Tor Anders	1892	DEGERNES				
Singstad Knut Joakim	7310	LEKSVIK				
Hersanger Hålog	5018	FREKØ-ÅLØY				
Doms Søren Age	7870	GRONG				
Holte Claus Andrei	2850	LENA				
Salling Jonny	7180	FOGA				
Wiggen Ole-Johan A.	9845	TANA				
Skuter Aust Samdrift DA	6700	VOSSE				
Gustafsen Halvor	3580	EGERSUND				
Mathsen Gunnar	1925	BRUSAND				
Stokstad Lars Håkon	2058	ALGARHEIM				
Viktor Ole Einar						

Ku nummer 437. Far er 10909 Tungvoll og morfar 10477 Horpestad. Bør er Jostein Olfas Holte. Tasi i Rogaland. Foto: Elisabeth Theodorsson

Ku nummer 252. Josefine. Far er 10923 Prestangen og morfar 10646 Rønne. Far: Tor Odd Gips. Dintal i Rogaland. Foto: Elisabeth Theodorsson

Ku nummer 852. Far er 10965 Sandstad og morfar 10653 Kjøllstad. Eier: Torhild Samdrift DA, Bjørnreim i Rogaland. Foto: Elisabeth Theodorsson

Far er 10971 Sam Skuter. Eier: Øyvind, Sandnes i Rogaland. Foto: Elisabeth Theodorsson

Kopi av artikkel fra "Buskap 2-2015"

74% av besetningene med høyest ytelse i 2014 handlet kraftfôr hos Felleskjøpet!

FORMEL

Høg ytelse handler om å lykkes i fjøset!

Felleskjøpet Rogaland Agder har hatt en økning i antall kunder på lista over besetningene med høyest ytelse i 2014. Flere av disse har svært gode plasseringer og helt øverst troner Lasse Asbjørn Tvedt fra Bjoa.

Vi er stolte over å ha så mange dyktige kunder og takker for tilliten.

Ta kontakt med oss for å bli med på vinnerlaget!

Les mer på www.fkra.no eller ring vår ordretelefon 800 30 640.

Felleskjøpet Rogaland Agder

Felleskjøpet Rogaland Agder (FKRA) bidrar til økt lønnsomhet for bonden! Vi produserer og selger fôr, gjødsel og såvarer. Vi leverer dessuten traktorer og maskinvare. Vi har 19 butikker og 7 verksteder fra Sunnhordland i nord til Tvedestrand i sør. Hovedkontoret ligger i Stavanger, mens maskindivisjonen ledes fra Klepp.

Ti år med landbruk og bygdeutvikling

Ti år er gått sidan Høgskulen for Landbruk og Bygdeutvikling vart skipa. Skulen er eit resultat av engasjerte røyster på Jæren.

✓ Jane Brit Sande

Høgskulen for Landbruk og Bygdeutvikling (HLB) feirar ti år i år. Mai 2005 var månaden då høgskulen vart skipa som fyrste samvirkeorganiserte høgskule, og for første gong var på statsbudsjetten.

– Dette er ei feiring i framtidas teikn, sa rektor og professor ved HLB, Dag Jørund Lønning, då han opna jubileumskonferansen.

Kampen mot tyngda

Lønning var tydeleg stolt då han opna jubileumskonferansen. Auditoriet på Øksnevad Vidaregåande skule, i Klepp i Rogaland, var fylt opp av inviterte gjester. Lønning presenterte for anledninga eit kåseri med tittelen "Å vere liten i ei tid då alle andre vil vere store".

– HLB tar opp kampen mot tyngda. Me vil avsløre den etablerte sanninga for det den er: eit perspektiv på mange moglege, sa han.

På HLB vil dei at elevane skal tenke annleis, og finna andre løysningar og måtar å tenke på.

– Eg har min veg, og du har din. Den rette vegen finst ikkje, sa Lønning.

Fem år som rektor på HLB har gjort inntrykk på Lønning, både på godt og vondt. Søknadar skal skrivast og sendast inn til rett tid.

– Me må skriva masse søknadar. Søknad for å søke om forskingsmidlar, søknad for å skifte namn på eit studiefag, søknad om fagmiljøet er stort nok, søknad om fagmiljøet er godt nok, ramsa Lønning opp, til humring frå salen.

For Lønning og HLB handlar det om å ha mot til å stå imot det etablerte.

– Me frydar oss over kvart hinder me passerer, sa han, og sikta til det ukjente talet på søknadar dei kvart år sender.

Blikket framover

Lønning og HLB har tatt initiativ til dialogportalen Jærmsiå, eit initiativ på tvers av interessegrupper. Jærregionen står i fokus på desse samlingane. HLB utvidar skuledrifta, og eit regionskontor i Steigen, i Nordland, er allereie på plass. Skulen har kome ein lang veg sidan bachelor-programmet vart etablert i 2010.

– No gir me full gass mot utvikling av eit eige masterprogram. Haust 2016 ventar me å ha på plass eit masterprogram i regional samfunnsutvikling, kunne rektor Dag Jørund Lønning stolt annonsere på jubileumsdagen.

Engasjement og deltaking

HLB, med Lønning i spissen, arbeider for ein kortare avstand mellom menneske og makt. Han viste til forholdet mellom ansvar, engasjement og deltaking.

– Dei som får ansvar og blir høyrte, engasjerer seg og kjem igjen, forklara Lønning.

– Det motsette, altså at folk ikkje blir høyrte, er vaksine mot å kome igjen, haldt han fram.

Vidare snakka Lønning om situasjonen i dagens demokrati, slik han ser det.

– Norge beveger seg frå, og ikkje mot, eit deltakande demokrati, sa han, og viste til at avstanden mellom menneske og makt aukar.

– Fleire menneskjer opplever at deira røyst ikkje betyr noko. Forurolegande mange, sa han.

Dialog kan, i følge Lønning, plasserast i to forskjellige prosessar: Vertikale og horisontale.

– Den vertikale prosessen er den der me som aktørar snakkar til våre eigne på vår eigen arena. Jordvernane har samlingar med andre jordvernarar. Dei syng songar og har det kjekt saman. Utbyggarane treff kvarandre på eigen arena.

– Me må heller snakka saman, understreka han.

– Jærsmiå er eit eksempel på ein arena der den horisontale prosessen blir gjenskap. Me skal snakka saman, og ikkje til kvarandre, understreka den engasjerte professoren.

Gåver og helsingar vart raust og høgtideleg utdelt på jubileumsdagen. Kubbjella fekk Dag Jørund Lønning og HLB i gåve frå Rogaland Bondelag.

MARKVANDRING PÅ VIK, JÆREN, 5. MAI

Tidlege kålvekstar og salat er i rute

Tidleggrønsakene låg framleis i skjul under fiberduk, då gartnarar frå Rogaland og Austlandet gjorde opp status for utvikling av tidlegkålen.

 Eirik Stople

– I år har det vore plastvêr, var omkvedet til dyrkarane. Etter tidleg planting i februar/mars låg det an til ei svært tidleg hausting av tidleggrønsakene på Jæren. Grått og kaldt vêr gjer at dei nå slår fast at utviklinga er normal for årstida. Få lever så tett på naturen som ein tidlegprodusent av frilandsgrønsaker.

– Med varmt vêr nå, er haustinga like om hjørnet for tidlegkål og kinakål, fortel produsentane.

På Randaberg er dei godt i gang med hausting av spesialsortar av salat, av ypparste kvalitet, som er dyrka i plasttunell. Representantar frå matkjedene uttrykte at dei er klare for å ta imot norske tidleggrønsaker.

Viktig arrangement

Kari Aarekol, fortel at markvandringa tidleg i mai har utvikla seg til ein viktig møteplass mellom produsentar, rådgivinga, sals koordineringa (GPS), representantar for matkjedene og frøfirma. NLR Rogaland er arrangør.

– Det er hyggeleg at vi også har med gartnarar frå Lier og Brunlanes. Dei er interesserte i å sjå korleis vi ligg

Kinakålen er jamn og fin hjå Jarle Wiig. – Eg reknar med hausting frå 13. mai, fortel Jarle. I fjor skar han kinakål 4. mai. Kinakålen har ikkje den posisjonen den ein gong hadde.

– I år planlegg vi for ein totalproduksjon på 3 millionar stk. Til samanlikning har isbergsalaten ein produksjon på 9 millionar stk.

an på Jæren, og vi får siste nytt om grønssakproduksjonen i tidlegområda på Austlandet. Normalt ligg Jæren før Lier og Brunlanes, fortel Aarekol.

– *Korleis vurderer du status?*

– Eg hadde forventa ei veldig tidleg hausting, nå ligg vi i normalen. Det ser greitt ut, men vi ventar på meir drivande vêr. Mange felt står jamt og fint og vi vil snart sjå norske grønssaker i butikk.

– *Er det auke i tidlegproduksjonen på Jæren?*

– Etter mi vurdering har vi ein stabil produksjon. Det er marknaden som styrer omfanget av produksjonen. Alle som skal levere må ha produksjonsavtalar.

– *To herjingsår med kålmøll har vore utfordrande. Bør gartnarane vere budde på det same i år?*

– Vi er vant til at kålmøllen frå tid til anna kan slå kraftig til, men ikkje år etter år. Sidan vi no har hatt to påfølgande år med sterke angrep, er det uventa om den slår til i same omfang i år igjen. Men ein eller anna uføresett utfordring får vi alltid. Brunskogsneglen er ikkje same utfordringa i den profesjonelle dyrkinga som i privathagane. Den trivest ikkje under forhold med regelmessig jordarbeiding. Eventuelle angrep kjem gjerne i kantsona. Då er det eit større problem med den vesle nettkjølsneglen, fortel Kari Aarekol.

Kari Aarekol og Johannes Vik studerer utviklinga på kålrota til Johannes. Åkeren ligg vêrhardt til ved sjøen. Johannes har nå dekkja med både fiberduk og nett. Han reknar at kålrota er klar for hausting i begynnelsen av juni.

Tidlegkål hos Kåre Wiig. Kålen blei planta i februar. Kåre reknar at haustinga av sommarkålen startar for fullt etter 17. mai. Alt nå er det kål som er hausteklar. I Brunlanes forventa dei å starte hausting av sommarkålen rundt 25. mai.

Frå Skottland til Høyland for å hauste ku

Veterinær James Patrick Crilly spesialiserer seg på småfe, og studerte norsk sauehald med stor interesse.

■ Jofrid Åsland

Namn: James Patrick Crilly.

Alder: 28 år.

Utdanning: Veterinær frå Universitetet i Edinburgh.

Aktuell: Praksis i Noreg som del av utdanninga for å bli småfespesialist i Europa. Han studerer ved "European College of Small Ruminant Health Management"

Veterinæren er inne i sitt siste år av vidareutdanninga innan småfespesialisering, og var på NMBU (Norges miljø- og biovitenskapelige universitet), seksjon for småfeforskning på Høyland for praksis. Det er seks stader (praksisplassar) i verda der elevar kan få slik spesialisering. Ein av praksisplassane er på Høyland i Sandnes kommune i Rogaland. Alle saueveterinærane på Høyland har spesialisering innan sau.

– Eg liker meg godt i Noreg, og har definitivt med meg mykje ny lærdom til ettertanke i bagasjen heim, fortalte Crilly, då Bondevennen møtte han på Høyland.

Han trakk spesielt fram det norske systemet for smittevern.

– Eg beundrar det norske systemet, der kvar bonde har klede og sko til veterinæren. Det må føre til eit betre smittevern, sa han.

Crilly forklarte at i Storbritannia held veterinæren klede og fottøy, og desinfiserer dette etter kvart besøk. Han trur det norske systemet for smitterven er betre og enklare for veterinærane.

James Patrick Crilly (28) har vore på NMBU seksjon for småfeforskning på Høyland for å hauste kunnskap om norsk sauehald. Dette lammet har fått hjelp av Crilly, og ser ut til å klare seg fint.

Skilnader frå land til land

Som del av praksisen sin ved NMBU på Høyland har Crilly mellom anna vore med ein veterinær på jobb i lamningsperioden, og obdusert sauer på Høyland.

– Det er interessant å sjå korleis sauehaldet fungerer her. Sauene har meir tid innomhus enn i Storbritannia, opplyste Crilly.

Han la også merke til at det norske sauehaldet er mindre variert i forhold til rase og driftsform enn slik praksisen er i heimlandet. I følge Crilly finn ein alt frå bønder i høglandet som driv eit ekstensivt sauehald til bønder i meir intensive områder som driv rask oppføring av dyr og spesialisering for sal av livdyr. Han skildra korleis sauene på mange gardar nesten ikkje er inne, og i somme driftsformer lammar ute.

nnskap om sau

– At dyra er mykje inne i Noreg skuldast sjølvklart at klimaet krev det, sa veterinæren.

Vidare fortalde han at storleiken på flokkane i Noreg er mykje mindre enn i heimlandet, noko som fører til at kvart individ får større merksemd. Crilly merka seg også at det var langt fleire lukka flokkar her til lands, og mindre kontakt mellom besetningane. Noko han såg på som positivt i samband med smittevern.

Vil innføre norsk metode for inseminering

– Eg kunne gjerne tenke meg å ha det norske systemet for inseminering i Storbritannia, dersom det hadde funget, fortalte Crilly.

I Storbritannia er inseminering eit kirurgisk inngrep gjort av veterinæren. Han opplyste at det berre er nokre få flokkar med særleg fokus på avl, som nyttar seg av semin i heimlandet. Under sitt opphald i Noreg har han ivrig lytta til fleire bønder som inseminerer dyra sjølv. Likevel trur han det skal litt til, å innføre det norske systemet for inseminering av sau i Storbritannia. Flokkane går ofte ute under paringa, og veterinæren trur mange av bøndene ville sett på inseminering som mykje ekstra arbeid.

– Vanskeleg å bli drepen av sau

– *Kvifor er du så interessert i sau?*

– Ein sau er akkurat som ei lita ku, berre at du kan plukke den opp og flytte den rundt. Det er veldig vanskeleg å bli drepen av ein sau, spøka veterinæren.

Etter spøken kom den verkelege forklaringa på entusiasmen for småfe:

– Under utdanninga hadde me to vekers praksis på ein gard i lamminga, noko eg likte veldig godt. Difor reiste eg tilbake til garden for å hjelpe til i lamminga år etter år, sa han.

Crilly sin første jobb som veterinær var i høglandet i Skottland. Eit område han skildra som ganske likt Noreg, med mykje sauehald.

– Då eg skulle velje fagfelt for spesialisering var det heilt naturleg at det blei sau og småfe, slo han fast.

Skuffa over tilbodet frå staten

Bondelagsleiarane er overraska og provosert over det regjeringa har å by på i jordbruksoppgjeret.

 Jofrid Åsland

Erik Fløystad,
Aust Agder Bondelag

– Eg hadde ingen forventningar, og er likevel skuffa. Spesielt utfordrande er det at det ikkje vert teke høgde for ulike driftsforutsetningar, og at tilbodet i tillegg inneheld ei endring av inndelinga av regionane for kumjølkkvotane. Med slike endringar vil ikkje landbruket klare å levere bestillinga frå Stortinget om auka matproduksjon.

Inge Martin Karlsvik,
Møre og Romsdal Bondelag:

– Det er overraskande og provoserande med eit slikt tilbod. Eg føler me i landbruket har stekt oss langt for å få til ei forhandlingsløyising, så kjem eit tilbod som er milevis unna det vi hadde forventa. Når det gjeld rydding av vegkantar burde det ligge inn under Statens Vegvesen, ikkje landbruk.

Ola Andreas Byrkjedal,
Rogaland Bondelag

– Tilbodet er både skuffande og frustrerande. Serleg utfordrande er det med reduksjon av beitetilskot, og ikkje minst den manglande vekta det er lagt på små og mellomstore bruk. Dette var verre enn frykta. Jordbruksoppgjeret blir ein krevjande prosess framover.

Aslak Snarteland,
Telemark Bondelag:

– Stortinget seier me skal produsere 20 prosent meir mat dei neste 20 åra. Dersom me berre skal satse på dei store produsentane vil distrikta stagnere. Statens tilbod manglar framtidsvyar og er ikkje realistisk. Tilbodet framstår litt useriøst, og det provoserer meg ganske mykje.

Anders Felde,
Sogn- og Fjordane Bondelag

– Det jo eit elendig tilbod. Det verste er at ramma er så låg. Gjennomsnittsbonden i Sogn og Fjordane kjem ut i minus. Mykje ved tilbodet provoserer, og viser manglande vilje til overføring av pengar over budsjettet, noko som er heilt avgjerande for å leve inn i framtida. Lågare beitetilskot er heller ikkje bra, samstundes går 20 millionar kroner i tilskott til å rydde vegkantar. Dette er motstridane tiltak. Heile nøkkelen er jo beitande dyr.

Tor Erik Leland,
Vest Agder Bondelag

– Bondelaget leverte eit nøkternt krav, og får ein tidel. Eg blei negativt overraska over tilbodet. Håpet var eit løft for distriktslandbruket, men det kan me sjå langt etter. I tillegg er kutt i beitetilskot stikk motsett av det me treng. Dessutan burde rydding av vegkantar ligge innunder Samferdselsdepartementet, ikkje jordbruksoppgjeret.

Frøydis Haugen Lindås,
Hordaland Bondelag

– Min første reaksjon var skuffelse. Eg hadde venta at regjeringa ville følgje opp beskjeden frå Stortinget. Kravet vi leverte hadde fokus på å tette inntektsgapet til andre yrkesgrupper, økonomi i kornproduksjonen og klima. Ingenting av dette er med i tilbodet. Dessutan ville eg heller hatt 20 millionar på bordet til beiterydding, ikkje maskinell rydding.

Les meir på Bondevennen.no

Styrer etter resultatmål

Saman med fire tilsette, brukar Ove Aanestad tid på å utvikle gode arbeidsrutinar og system for å oppnå definerte resultat.– Me legg vekt på å ha system på alt, seier varhaugbonden.

■ Eirik Stople

– Eg har fri kvar helg, og stortrives som bonde, fortel Ove Aanestad. Me treffes til ein prat over ein kopp kaffi på kjøkenet heime hjå Aanestad. Tun, gard og husdyravdelingane ber preg av ryddigheit, noko som kjenneteiknar drifta til Ove. Og her snakkar me om ei stor drift; formeiringsbesetning for gris med ei omsetning på 10 millionar kroner, i tillegg til mjølkeproduksjon med ei kvote på 240.000 liter.

Formeiringsbesetning

Formeiringsbesetning betyr at Ove

sel livdyr til smågrisprodusentar. Han sel 1.300 livdyr i året og tilbyr ulike aldersgrupper på livdyra, alt etter kva kunden ønskjer. 12 veker gamle småpurker utgjør 65 prosent av salet. 20 prosent av purkene er bedekningsklare og 15 prosent er drektige ved sal. I gjennomsnitt reknar han med å selje fire avlsdyr per kull. Han har to faste avtakarar av hanngrisen.

Systematiserer drifta

Ove har eit opplegg med grising kvar veke og det er, i tillegg til dagleg fôring og stell, faste arbeidsoppgåver for

Ove Aanestad, Varhaug på Jæren, begynte som bonde i 1978, 18 år gamal. Då tok han over slektsgarden til bestefaren på Aanestad. Han bygde løe, starta med kyr og etter tre år hadde han ein mjølkeproduksjon på 266.000 liter. Aanestad har seks barn, Ole Morten, Hilde, Lene, Bente, Oddveig og Anna, i alderen 33 til 19 år. Ove blei skilt for 11 år sidan og har i dag kjæreste frå Sørlandet.

I 1992 kjøpte han farsgarden, som ligg tre kilometer borte, og er naboegedom til næringsklynga i Kviamarka. I 1999 selde han farsgarden til sonen, Ole Morten, som då var 18 år gamal. Hovudproduksjonen er svineproduksjon med formeiringsbesetning. Årsproduksjonen er 4.200 smågris og sal av 1.300 livdyr. Grisehuset har ein årsumsetning på om lag 10 mill kroner. I tillegg har Ove mjølkeproduk-

sjon med ein kvote på 240.000 liter, der 60.000 liter er kvoteleige. Garden har eit areal på 120 mål dyrka jord, 50 mål beite. Han leiger i tillegg 80 mål med dyrka jord. Han har behov for eit visst innkjøp av grovfôr. Ove har fire fast tilsette, alle frå Polen. Dei arbeidar i 6 vekers skiftordning, slik at det alltid er to på jobb.

Ove Aanestad inspiserer grisen med eit trenå blikk.

den enkelte vekedag. Ei vanleg veke har fylgjande ordning:

Måndag; merking og veging av smågris, utveljing livdyr.

Tysdag; leverer smågris og intern flytting i grisehuset. Alle livpurkene transporterer Ove med eigen bil og hengar.

Onsdag; avvenjing og vasking av fødebingar.

Torsdag; tek inn nye purker for grising i fødebingane.

- Vi inseminerer kvar dag, men hovudtyngda er måndag og tysdag. Eg har alltid ein av dei tilsette med meg, slik at dei har rutinane på plass når eg har fri, fortel Ove.

I ein normalsituasjon går dei ikkje ut etter kl. 18.00, sjølv om det er grising. Med eit standardisert driftsopplegg får dei i snitt 25 avvende smågris per årspurke.

- Me styrer etter resultatmål og produserer det me skal, seier den bevisste bedriftsleiaren.

Avl på besetningsnivå

Ove har ei rein linje med landsvinpurker som blir inseminerte med dei beste landsvinrånane som er å oppdrive. Desse utgjer 30 prosent av avlsdyra og er kjernen i formeiringsbesetninga. Normalt produserer han alt av eigne avlsdyr, men har nå begynt å ta inn mordyr frå avlsbesetning, for å heva status og avlsverdi i formeiringsbesetninga.

Om lag 70 prosent av småpurkene blir selde som livdyr.

Livdyr for sal bli kryssa med yorkshire råne for å laga hybridpurker.

Etter ein viss alder er det, av plassomsyn, ikkje uvanleg å ha fleire purker med smågris i same bingje.

Bedekte livdyr (hybridpurker) er kryssa med duroc.

Ove selekterer hardt, etter ein kvalitetskontroll når livpurkene er 25-30 kilo. I gjennomsnitt er det berre 4 purker frå kvart kull som bli selde til livdyr.

Førebyggjande helsearbeid

- Det er avgjerande for økonomi, trivsel og dyrevelferd å ha ein frisk besetning. Difor tenker me førebygging av sjukdomar og gjennomfører eit standard vaksinasjonsprogram, forklarar Ove. Han har eit fast program med tre vaksinasjonar.

1) Cirovac vaksine

Purkene bli vaksinerde 3 veker før grising, ungpurkene blir vaksinerde 6 og 3 veker før grising. Smågrisen,

også hanndyra, blir vaksinerde 3 veker gamle, med same vaksine. Vaksinen har verknad i 14 veker framover. Resultatet er ein meir vital avls- og slaktegris med god veksekraft.

2) Vaksine mot E. Coli

Ungpurkene blir vaksinerde 6 og 3 veker før grising, dei vaksne 3 veker før grising.

3) Parvo vaksine

Vaksinen motverkar daudfødt gris og har effekt på purka sin reproduksjonsevne.

Ungpurkene blir vaksinerde 5,5 månader gamle og 3 veker seinare. Same vaksine blir nytta på purkene før avvenning.

Anna førebyggjande behandling

– Fire dagar etter grising får grisungane Baycox, same middel som ein gir til lam, for å unngå koksidiøse. Samtidig får smågrisen ein jerninjeksjon i lysken, som sikrar nok jern i smågrisfasen.

Tilfreds med nytt våtføringsanlegg

For 3 år sidan investerte dei i nytt våtføringsanlegg, som mellom anna sikrar at dyra har tilgang til ferskt fôr.

– Den beste investeringa me har gjort, seier Ove.

Det står heile tida vatn i røyra, som skubar ut fôret ved kvar fôring. Anlegget utfører sjølvvasking kvar 12. dag. Også smågrisen får våtfôr frå den er 10 kg (ved avvenning). Då blir den fôra 12 gonger i døgnet. Ein sensor indikerer at dei har ete opp mellom kvar fôring.

– Med det nye anlegget unngår dei at fôret gjærar i utmatingsrøyra. Med det hindrar me 5 prosent svinn av energien i fôret. Totalt har me redusert fôrforbruket med 3-5 prosent. Me har auka fôropptaket og har friskare purker, som slår positivt ut i produksjonen, hevdar Ove.

Anlegget set automatisk til syre for å senke pH-en på kraftfôret til fødeavdelinga.

Ungpurker, eldre enn 5 månader, og drektige purker får 200-300 gram roepellets kvar dag for å stabilisere magefunksjonen og auka magevolumet til purkene. Slik bli purkene førebudde på auka kraftfôrtildeling etter grising. Roepellets gir ein metthetsfølelse og rolige dyr.

Personal- og bedriftsleiing

Ove legg mykje arbeid i kommunikasjon og samhandling med dei tilsette. Han har fire tilsette, som alle kjem frå

Purker av reinrasa landsvin.

Bingen er klargjort for grising. Halmen blir skifta ut med sagflis ein dag etter grising.

Polen. Dei arbeider turnus, med 6 veker på arbeid og 6 veker fri.

– Me har saman utvikla systematikk og arbeidsrutinar for alt arbeid som blir utført i grisehuset og i fjøset. Gode arbeidsrutinar ligg i botn for å kunne utføre ein sikker og effektiv jobb, er Ove si erfaring. I samband med turnusskifte har dei tilsette 4 dagar med overlappning for å sikre kontinuitet og kvalitet i arbeidet.

– Dei som er på jobb nå, har arbeidd hjå meg i 9, 5 og 11 år, fortel Ove. Arbeidsfolka bur vederlagsfritt i kjellaren og deponerer eigen bil. Dei blir løna ut frå ei fast månadsløn. Alle har familie i Polen. Arbeidet i Norge har gitt dei mogelegheit til å bygge bustadhus heime i Polen, fortel Ove.

Den eine har eit sjølvstendig delansvar i grisehuset, den andre i fjøset.

Mellom klokka 9-10 har dei frukost. Det er ein arena for planleggingsmøte der Ove deltek. Dei som er på arbeidsturnus nå har spesialkom-

petanse innafor data og sveising, som dei tek med seg inn i arbeidskvardagen på Jæren.

– Me arbeider ut frå ein filosofi om å halda alt i orden. Det er avgjerande for å trivast som bonde og for å ha ein grei kvardag, gjentek Aanestad.

Veit kva det er å ha utfordringar

18 år gamal kjøpte Ove garden til besteforeldra i 1978. Då starta han opp med kyr og etter tre år hadde han ein mjølkeproduksjon på 266.000 liter.

– Det har vore ein samanhengande utbyggingsperiode, med eit enormt investeringsbehov, medgir utbyggingsbonden. I 1979 bygde han nytt fjøs og tre år seinare nytt bustadhus. Fjøset blei utvida i 1985. På den tida hadde han også 1000 verpehøns.

Griseeventyret starta med 12 purker i 1985, då han innreia for gris i andre etasje på løa. Eit stort gjødsellauger blei "grunnsteinen" for utbygging av grisehuset, som i dag er på 1.800 m². Byggeperioden gjekk frå 1992 til 2002.

I 1992 kjøpte Ove farsgarden, som han dreiv i tillegg til "bestefarsgarden" fram til 1999. I denne perioden sveiv gravemaskina kvar dag. Saman med innleid maskinførar dyrka far til Ove 185 mål, bygde 3 km veg og ein steingard på om lag ein kilometer. – Dette var ein kamp for å hindre at vi blei bygd ned av næringsklynga i Kviamarka, forklarar Ove. I 1999 kjøpte sonen, Ole Morten, farsgarden. Han har satsa på mjølkeproduksjon og har

Trivelege smågris.

konkrete planar om å bygge robot-fjøs.

- Blir det ein realitet, vurderer eg å avvikle mjølkeproduksjonen og leige ut jord og mjølkekvote til Ole Morten, fortel Ove.

Dei første åra som bonde var Ove i tillegg avløyssar og tok seg tid til å gå Vinterlandbruksskulen. Drivkreftene var sterke, fortel han.

Det viktigaste er trivsel

Ove fortel om både økonomisk- og arbeidskrevjande år.

- Heldigvis lærte eg å leige inn folk, før eg var utsliten, filosoferer han. Ove har 6 barn, ein son og fem jenter, som deltok fast i gardsarbeidet i oppveksten. Han blei skilt for 11 år sidan og har nå kjæraste på Sørlandet.

- Eg kjem til å halde på så lenge eg har lyst. Eg har eit hjarta for landbruket, er ein ekte bonde og har røynt utfordringane på kroppen. Med innleidd arbeidshjelp har eg nå fått struktur på drifta og ein ordna økonomi og arbeidstid. Trivsel er det viktigaste, erkjenner den arbeidssame jærbonden.

Engasjerer seg utafor gardsdrifta

Ove Aanestad er første varamedlem til konsernstyret i Landkreditt. Han meiner det er viktig å bygge ein bank som har hovudfokus på landbruket. Nyleg blei han valt til nestleiar i Felleskjøpet Rogaland Agder sitt styre.

- Eit spanande verv som eg kriblar etter å ta fatt på, medgir Ove. Han beskriv seg sjølv som ein god lagspelar og som resultatorientert.

På frivillig basis har Ove Aanestad engasjert seg i bruk som av ein eller anna grunn er komen i økonomisk krise.

- Dette er også eit lagarbeid der eg må spela på det nettverket eg har, erfarer han.

- I desse tilfella må ein ta tak i mange vonde årsaksforhold og ha evne til å finna løysingar og å skapa stabilitet. Det er aktuelt med tett oppfølging over år. Eg meiner at tilbod om gadsråd er eit nyttig reiskap både for å unngå økonomiske problem og for å koma ut av problema når krisa er eit faktum, avsluttar mannen, som tilsynelatande er tildelt fleire timar i døgnet enn dei fleste.

Gardstunet er som alt anna på garden prega av orden og system.

Grønfôr i Fortun

Inst i Sognefjorden, ved foten av Jotunheimen, ligg bygda Fortun. Med relativt lite nedbør, ofte under 500 mm i årsnedbør, vart det i fjor dyrka grønffôr med fire haustingar. Fyrste hausting var korn og raigras og deretter tre haustingar med raigras.

Marit Henjum Halsnes
NLR Sogn og Fjordane

På spørsmålet; kvifor dyrke grønffôr? svarer Jan Norvald Steig at han ynskjer meir fôr og eit betre fôr. Med andre ord, større avling og av betre kvalitet. Grønffôret passar også godt inn i fôrblendaren saman med vanleg enggras. I fjor sådde han 30 dekar med raigras og bygg, og hausta tilsaman 753 FEm pr dekar fordelt på fire slåttar.

Jan Norvald Steig er ein av bøndene i eit prosjekt, der me registrerer grovfôrmengde og kvalitet etter ulike fornyingsmetodar i eng. Jan Norvald har gjort dei fleste re-

Bygg/raigras feltet klart til slått. F.v. Øyvind Samnøy, Jan Norvald Steig, Johannes Nyløy og rådgjevar Dag-Arne Eide, NLR S.Fj. Foto: Marit Henjum Halsnes.

gistreringane sjølv der han har registrert sådata, gjødsling, slått og tal fôrballar som han har vege i fullfôrmiksaren.

Med tidleg vår i 2014, kom raigraset og kornet i jorda 30. april, 10,3 kg bygg og 3,7 kg westervoldsk raigras pr dekar. Fyrsteslåttan vart hausta

25. juni, etter 56 vekstdøgn. 90 prosent av avlinga var korn. Seinare vart det hausta tre slåttar med raigras. Jan Norvald har eit høsteregime med fortørking og rundballing. Han tok fôranalyse av kvar slått og registrerte avlinga ved veging av rundballane.

Avlingsmengde og kvalitet

	Haustedato	Tal ballar	Vekt pr ball	TS %	FEm/ kg ts	Protein, % av ts	NDF, g/kg ts	Kg ts/ da	FEm pr daa
1.slått	25.06.	50	920	23,5	0,87	20,3	508	343	299
2.slått	21.07.	24	980	28,5	0,89	23,4	477	213	189
3.slått	22.08.	36	874	15,6	0,86	23,0	478	156	134
4.slått	22.09.	28	880	17,8	0,94	24,6	471	139	131

Tabell 1 viser avling og fôr kvalitet ved dei fire slåttane av grønffôret.

Gjæringskvalitet

	Mjølkesyre g/kg ts	Eddikesyre g/kg ts	Tot syrer g/kg ts	pH	Ammoniakk-N g/kg ts	Opptaksindeks % av normal
1. slått	75	30	105	4,1	71	
2. slått	77	21	91	4,1	64	96
3.slått	44	69	113	5,6	106	89
4.slått	88	10	98	4	61	100
Ønskjeleg		12-30	<70	4,0-4,5	<80	>100

Tabell 2 viser gjæringsresultatet etter dei fire slåttane.

Gardsfakta:

Jan Norvald Steig, Bjørk i Fortun, Luster kommune. Mjølkeproduksjon, 45 kyr i lausdrift, mjølkerobot, kvote; 320 tonn, 250 dekar eng, 30 dekar grønffôr. Berre rundballar. Bredalføre med flate areal av siltig finsand, innlandsklima, lite nedbør og ofte tørke. År om anna er det store overvintringsskader i enga.

Totalavlinga vart noko lågare enn forventa. 1. og 2. slåttan var bra, men 3. slåttan gav noko låg avling. Årsaka til så moderat avlingsmengde totalt, er truleg tørke. Det vart vatna ein del om våren og etter 1. slått.

Raigras gir som regel eit energirikt fôr, noko me også ser her, med energikonstrasjonar frå 0,86 - 0,94 FEm/kg ts. Me ser og at proteininnhaldet er altfor høgt i alle slåttane, noko som tyder på at nitrogengjødslinga er for sterk i høve til avling. Totalt vart det nytta 8 tonn gylle (4,5 +3,5) og 85 kg OPTI-NS (45+20+20), tilsaman 31 kg nitrogen pr dekar.

Generelt har det vore for sterk gjæring i alle slåttane, med for høgt innhald av syrer. Det er nytta bakteriekultur som ensileringsmiddel, som gir sterkare gjæring enn bruk av maursyre. Sterkt gjæra fôr har dårlegare smakelegheit og det vil gi redusert fôropp-tak. Det er spesielt 3. slåttan som har hatt eit mislukka gjæringsforløp/feilgjæring. Her kom det ei kraftig regnbye i det nyslege graset, og med berre 15,6 prosent ts var det krevjande å ensilere. Ein må bruke godt med maursyrebasert ensileringsmiddel for å få ei vellukka gjæring.

Fôrplan

Bruken av grønfôr-surfôret i vinter vart gjort etter fôrplan utarbeidd av fôringsrådgjevar i Tine. Det er svært gunstig at Tine utarbeidar fôrplanar der det inngår fleire grovfôrslag og at grovfôrblandinga kan kombinerast med rett type kraftfôr. Jan Norvald hadde svært positive erfaringar med fôrplanen, som gav auke i mjølkeytinga.

Kva med 2015

Jan Norvald vil gjerne prøve eitt år til med grønfôr. Ein ny vekstsesong og nye utfordringar er i gang. Med noko redusert nitrogengjødsling og høveleg med regn, skal det vera mogeleg å hauste godt over 800 FEm pr dekar (t.d. 300+200+200+150) og då er det særleg 3. slåttan ein bør prøve å få meir ut av. Planen er at 4. slåttan skal beitast.

Jordarbeiding og klargjering til såing av nytt grønfôr i mai 2015. Foto: Marit Henjum Halsnes.

Bygg/raigras klar til slått etter 56 vekstdøgn. Avlinga inneheld svært mykje korn i høve til raigras. Foto: Marit Henjum Halsnes.

Om prosjektet

NLR Sogn og Fjordane starta i 2014 opp prosjektet *Fornyng av eng, større avlingar og betre kvalitet*. Bakgrunnen er til dels stor mangel på grovfôr i fylket. Spesielt etter dårlege somrar, og harde vintrar, opplever mange bønder eit stort underskot av grovfôr. Kunnskap om ulike metodar for å fornye enga er etterspurt. Helst skal metodane vere kostnadseffektive og lite tidkrevjande, men kravet til resultat er høgt. Mange driv store areal, og det er svært utfordrande å skjøtte dette arealet på ein god måte. Formålet med prosjektet er å evaluere ulike tiltak for å halde oppe avlingsnivået i eng, både når det gjeld fornyng av tradisjonell eng, og bruk av grønfôr for å heve total avling på garden. Betre kvaliteten på grovfôret er også eit mål. Vi vil registrere/måle effektar hos bønder i fylket som nyttar ulike metodar til fornyng av enga.

Skjøtsel av kulturminne

Kulturminna fortel om tidlegare liv og samfunnstilhøve. For å ta vare på kulturminna er fjerning av vegetasjon og vedlikehald viktig. Ved tilrettelagt ferdsel vil fleire få oppleve kulturminna. Det kan søkjast om økonomisk støtte for å gjennomføra tiltak.

Gravhaug fra Konlevoll, Lindås. Foto: NLR Hordaland

Gunnlaug Røthe NLR Hordaland
Foto NLR Hordaland

Alle kulturminne frå før 1537 er automatisk freda etter Lov om kulturminne. Det gjeld både synlege kulturminne og dei som ligg under bakken. Dette gjeld òg kulturminne som enno ikkje er oppdaga eller registrert. Me har òg kulturminne frå nyare tid som steingardar/bakkemurar.

Kva er eit kulturminne

Eit kulturminne på eigedommen fortel om dei menneska som har levd der tidlegare, med andre næringsvegar, driftsmåtar og syn på verda. Spora kan ligge like under overflata i landskapet me ser til dagleg og utgjer ei slags historiebok. Buplassar, daglege bruksting og heilage stader fortel mykje om tidlegare liv og samfunnstilhøve.

Automatisk freda og andre kulturminne

Ved reformasjonen i 1537 vart protestantismen innført og året markerar slutten på mellomalderen. Det er ikkje lov å skada eller endre på automatisk freda kulturminne, inkludert ei 5 meters sikringssone. Beiting og grasdyrking kan normalt halde fram som tidlegare.

På nettstaden <http://www.kulturminnesok.no> kan ein finne oversikt over freda kulturminne og kulturmiljø.

Gravminne, gravhaugar og gravrøyser er dei mest kjende automatisk freda kulturminna. Dei vart til i perioden frå starten av bronsealderen (ca. 1800 f.Kr.) og til slutten av vikingtida (1050 e. Kr.)

Ein gravhaug er bygd opp av jord, men kan ha noko innblanding av stein. Medan ei gravrøys er bygd av stein og blokker utan innblanding av jord.

Gjer gravminna synlege

For at kulturminne skal bli meir synlege i landskapet må ein hindre attgroing med kratt og tre. Røtene på store tre kan gjere skade på kulturminnet. Dersom treet veltar kan det rive med seg jord og stein. Tett trevekst kan dessutan gi så mykje skugge at grasvegetasjonen forsvinn, noko som kan gi erosjon og slitasje ved ferdsel av folk eller dyr.

Ein kan ta kontakt med Fylkeskommunen for å avklare at planlagt skjøtsel kan gjennomførast, eller eventuelt få råd om kva ein kan gjere annleis for å ta best mogleg vare på kulturminnet.

Skånsam fjerning av buskar og tre

- Ein bør fjerne alle tre og buskar på kulturminnet. Einskilde gamle lauvtre kan bli ståande. Ein må ikkje fjerne røter med makt.
- Bjørk og gran har eit grunt rotsystem som gjer mindre skade på kulturminnet, men treslaga gir større fare for rotvelte som kan gi store skadar på til dømes graver. Ospa sitt rotsystem spreier seg over store avstandar og bør haldast nede der det kan vere mange kulturspor under markoverflata.

Formindefelt i Eidsfjord.
Foto: NLR Hordaland

- Ein må ikkje rydde med tunge maskinar. Kvist og tømmer må fraktast ut på frosen jord eller skånsamt om våren eller sommaren.
- Eventuell brenning av kvist må skje utanfor kulturminneområdet.
- Ein må ikkje bruke kjemikaliar som kan øydelegge organisk materiale, metall eller anna arkeologisk materiale.

Beiting og slått er bra for kulturminna

- Beiting kan vere ei god løysing for å hindre attgroing. Sau og geit er best eigna sidan dei gjer minst skade på kulturminna. Storfe og hest kan gi trakkskadar og slitasje slik at kulturspor både over og under bakken blir skadd. Eventuelle fôringsplassar må leggjast slik at dei ikkje fører til skade på kulturminna.
- Dersom ein må reparere grasdekke etter trakk er det viktig å unngå jordarbeiding
- Der tilhøva ligg til rette kan ein drive slått med lett reiskap. Det er viktig å unngå tunge maskinar som kan skade markoverflata eller kulturspora under bakken.

Ferdsla bør styrast

- Dersom ein vil leggje til rette for ferdsel, er det viktig at vegetasjonen er sterk nok til å tåle trakk.
- Ein kan leggje til rette med gjerde/stiar og skilting dersom ein ønskjer å styra ferdselen.

Skjøtsel av steingardar

Steingardar (innmark) bør også halddast fri for vegetasjon og gjerast synleg. Ein steingard i god stand vil framstå som eit gjerde i landskapet og ikkje som ei ryddingsrøys.

Økonomiske verkemiddel

Det kan søkjast om SMIL- og RMP-midlar til rydding av kulturminne og reparasjon av steingardar.

Frøbank av ugras

Når ugrasfrøet først har komme i jorda, kan dei vera spiredyktige i mange år.

Tekst og foto: Ane Harestad, NLR Rogaland

Ugrasfrø i lager av silo og husdyrgjødsel har derimot dårlegare odds. Tapping av frøbanken kan likevel ta tid sjølv om nye ugrasfrø ikkje blir tilførte jorda.

Stor frøproduksjon

Frø er den einaste formeiringsmåten for om lag 90 prosent av ugrasartane. Fleirårige vandrane ugras har i tillegg vegetativ formeiring. For mange ugras er frøproduksjonen enorm. Til dømes kan ein særleg stor burotplante produsere 700.000 frø, medan hjå gjetertaske kan det variere mellom 2.000 og 40.000 frø per plante.

Levealder til frø

Det er stor variasjon mellom ulike ugras når det gjeld lagringsevne i jord. Ved arkeologiske utgravingar i Danmark og Skåne er det funne spiredyktige, 1700 år gamle frø av meldestokk og linbendel.

I ei undersøking i Alaska vart det gjort spireteljing av ugrasfrø etter ulik lagringstid nedgravd i jord. For gjetertaske, linbendel, tunbalderbrå og vindelslirekne vart det funne stor nedgang i levedyktighet frå 7 til 10 lagringsår. Sjølv om vassarve og meldestokk også hadde stor nedgang i denne perioden, vart likevel 4-5 prosent av frøa funne å vera spiredyktige etter å ha lege nedgravne 10 år i jord. Løvetann er ellers døme på ein art der frøet har kort levetid i jord.

Hald frøbanken nede

Å hindre at frø i det heile teke blir tilført jorda, vil vera eit godt tiltak for å halde på frøbanken i jord nede. Gjenverande frø og røter på jordet er som oftast det store problemet. Jorda kan tappast for frø når ugrasspirene blir øydelagde ved ulik jordarbeiding og vekstskifte. God vekst i kulturplantene slik at dei dek-

Meldestokk lagar ein varig frøbank i jord. Frø som ligg for djupt til å spire, kan vere spiredyktige i fleire tiår.

kar godt vil kunne konkurrere ut ugras når det gjeld lystilgang. Mykje ugrasfrø som følgjer med fôravlinga blir øydelagde ved lagring i husdyrgjødsel og ensilasje.

Lite spiring etter lagring i gjødsel og silo

Med fôrberging kan det følgje med høymolefrø inn i siloen. I registreringar til Bioforsk hadde rundballar med gras som var fortørka spiredyktige frø både etter to og seks månaders lagring. Høymolefrø i rundballar der graset vart direktehausta hadde mykje kortare levetid. I første forsøksår hadde frøa mista spireevna alt etter to månader medan dei i det andre ikkje året var ikkje spiredyktige etter seks månader.

Ein del frø mister spireevna på ve-gen gjennom fordøyelsessystemet til kua. Fleire registreringar har vidare synt at få høymolefrø overlever meir enn tre månaders lagring i blautgjød-sel. I den faste skorpa på overflata av gjødsellager kan likevel frø overleve lenger. Omrøring kan såleis vera eit aktuelt tiltak for å redusere tal spiredyktige frø.

Kjelder

Brandsæter, L.O. med fleire, 2006: Plantevern og plantehelse i økologisk landbruk. http://www.agropub.no/asset/3194/1/3194_1.pdf
 Omtale av Bioforsk sitt prosjekt, Forskningsradet.no
 Plantevernleksikonet, [Leksikon.bioforsk.no](http://leksikon.bioforsk.no)

Ensileringsmiddel i rundballar

I gjennomsnitt er tørrstoffinnhaldet i rundballar i Sogn og Fjordane så lågt at det er berre syre, i rett dose, som kan berge fôr kvaliteten.

Dag-Arne Eide
NLR Sogn og Fjordane

I all hovudsak vil dei tradisjonelle maursyre midla, utan propionsyre, vere gode nok. Først når ein passerer 30 prosent tørrstoff kan ein begynne å diskutere andre middel og meir plast som alternativ. Då har ikkje maursyre særleg verknad, og mygl kan bli eit problem.

Høgt grovfôropptak er nødvendig for å oppnå høg avdrått i buskapen. Eit mål for alle som har rikeleg av eige grovfôr. Då gjeld det å ta vare på kvaliteten på grovfôret frå slåtten, gjennom ensileringsprosessen, og fram til fôrbrettet. Det er ingen bonde som ønskjer å ødelegge dette viktige innsatsmiddelet i mjølke- og kjøttproduksjonen. Det gjeld å nytte seg av den kunnskap som finst, og gjere dei rette grepa heile vegen fram.

Vi skal sjå nærmare på bruk av ensileringsmiddel i rundballar som skal brukast i intensive fôringsopplegg der høg produksjon er målet. – Fôret ser fint ut, og det luktar bra, er eit vanleg utsagn i argumentasjonen mot bruk av syre i rundballar. Problemet er at vi ikkje skjønnsmessig kan registrere alle dei faktorane som verkar inn på kvaliteten og fôropptaket.

Maursyreholdige middel må til

Til silo er det ingen diskusjon om det er nødvendig med ensileringsmiddel, eller ikkje. Rundballefôret skal gjennom den same prosessen, men likevel har det i alle år vore diskutert om det skal brukast maursyre, andre middel, eller ingenting i rundballar. Rundballar bør vere tørrare enn silofôr. Dette kan vere eit relevant fagleg argument for ikkje å bruke middel i rundballar. Når det er sagt, så veit vi at gjennomsnittleg tørrstoffinnhald i rundballar i Sogn og Fjordane ikkje er særleg høgre enn i direktehausta grovfôr lagt i silo. Forbettringspotensialet er svært stort.

I ensileringsprosessen blir det produsert ulike syrer og ammoniakk. Syrene er først og fremst mjølkesyre og eddiksyre, og i verste fall smørsyre. Desse gjæringsprodukta ver-

kar negativt inn på grovfôropptaket. Maursyreholdig ensileringsmiddel vil hjelpe oss med å redusere mengda av gjæringsprodukt fordi pH i graset går raskare ned, og tilhøva for uønska bakteriar blir raskare ugunstig. I gjæringsprosessen blir det brukt energi frå fôret, og det er dette energitapet vi ønskjer å redusere mest mogeleg. Det kan gjerast hovudsakleg på to måtar, ved fortørking og/eller ved bruk av maursyrebasert ensileringsmiddel. Dei vanlege ensileringsmidla med maursyre vil ofte vere greie nok heilt til tørrstoffinnhaldet nærmar seg 30 prosent. Ved høgre tørrstoffinnhald trengst det middel som taklar mygl og gjærsopp, dvs ensileringsmiddel med både maursyre og propionsyre («Pluss-middel»).

Fortørking til 30-35 prosent tørrstoff vil ha svært positiv effekt på fôr kvaliteten, det vil føre til mindre behov for ensileringsmiddel, mindre plast totalt, færre rundballar å transportere, mindre belastning på pressa, lettare fôr å arbeide med gjennom vinteren, betre miljø i fôrsentral og i fjøs. Ved god fortørking er det pengar å spare i alle ledd.

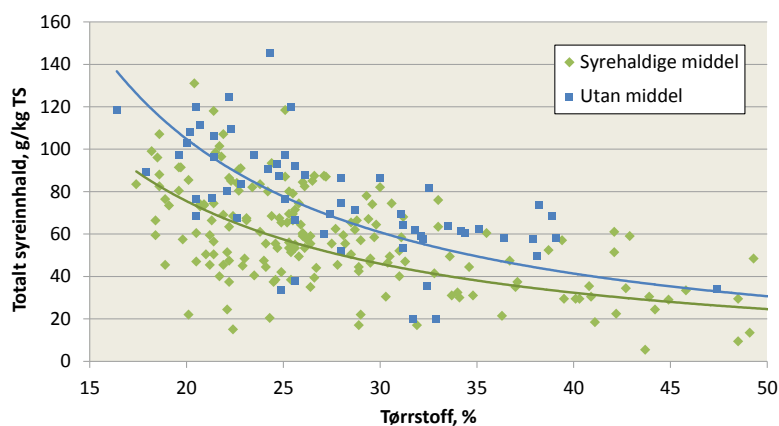
Andre ensileringsmiddel

Kofasil/Xtrasil er ikkje syremiddel, men kjemiske middel som har verknad på listeria og smørsyre. Dei har også gjæringsdempende effekt. Kofamilidlar bør vere andrevalet for dei som absolutt ikkje vil ha syremiddel i pressa.

Bakteriepreparat må ikkje brukast på fôr under ca 30 prosent tørrstoff. Då gjeld det å få redusert pH raskt, noko maursyre midla gjer. Bakteriepreparat reduserer pH ved hjelp av mjølkesyrebakteriar. pH går seinare nedover enn ved bruk av syre, men kan bli svært låg til slutt. Gjæringa blir ofte for sterk, og sukker blir i stor grad brukt i gjæringsprosessen. Dette betyr at bakteriepreparat kan brukast i godt fortørka rundballar, der andre alternativ som ekstra med plast og/eller ingen ensileringsmiddel kan vere aktuelt.

Tørrstoffinnhald og gjæringsintensitet i rundballar

238 fôrprøver frå 1.slåtten 2014, Sogn og Fjordane

Figuren syner samanhengen mellom gjæringsintensitet, tørrstoffinnhald og bruk av maursyreholdig ensileringsmiddel. Sterk gjæring gjev mykje uønska gjæringsprodukt som er med på å redusere fôropptaket. Kvart punkt markerer ei fôrprøve frå rundballar frå 1. slått i Sogn og Fjordane i 2014. Kjelde: TINE v/Ingunn Schei.

Figuren syner kor sterk gjæringa har vore i det våtaste fôret. Gjæringa er til dels uønska sterk også der det er brukt syre. Vi har ikkje noko mål på kor mykje syre som er brukt i kvart tilfelle, men det er tydeleg at det skal mykje syre til for å redusere gjæringa ned til ønska nivå når fôret er vått. Det er ønskeleg at gjæringa ikkje er sterkare enn at totalt syreinnhald ligg i området 40-80 gram pr kg tørrstoff, litt avhengig av kva slags syrer som dominerer i det ferdige fôret. Ved tørrstoffinnhald på over 30 prosent er gjæringa ganske gunstig også utan bruk av syre som ensileringsmiddel. Sterk fortørking verkar gunstigare på fôrqualiteten enn det ein kan rekne med at ensileringsmiddel klarar å gjere på vått fôr. På den andre sida så må ein bruke godt med maursyrebasert ensileringsmiddel for å berge fôrqualiteten dersom fortørkinga har vore dårleg. Fordelinga av ensileringsmiddel i ballen kan også vere ei utfordring.

For dårleg fortørking

Vått fôr gir ugunstig gjæring, spesielt utan bruk av syre som ensileringsmiddel.

Vêret er ofte ei reell utfordring. Mykje av rundballane blir laga av entreprenørar eller andre som blir leigde inn. For at arbeidet skal gå rasjonelt, kan det ofte vere vanskeleg å få til god nok fortørking. Breie slåmaskiner gjev tjukke grasstrengar som tørkar svært seint. Det er nærast uråd å oppnå 30 prosent tørrstoff i løpet av eitt døgn tørking i urørd

Breispreiing av graset under slått er ein effektiv måte å få raskare fortørking på. Her under slått på Vigma. Foto: Olav Martin Synnes, NLR Sunnmøre.

grasstreng. Breispreiing og raking kan vere vegen å gå for å få til raskare og betre fortørking på areal der dette ligg til rette. Investering i slikt utstyr kan fort løne seg i form av tilsvarende innsparingar og betre fôrqualitet. Ein bør ikkje tørke sterkare enn til ca 35 prosent tørrstoff, då energitapet vil auke på dersom tørkinga tek lenger tid enn eitt døgn.

Tap av tørrstoff

Fôret andar så lenge det finst oksygen. Andingstapet er større utan bruk av ensileringsmiddel enn med. Det er antydning at kvar rundballe minskar med ca 8 kg tørrstoff meir når det ikkje blir brukt ensileringsmiddel i høve til ved bruk av syre. Dette vil seie at for kvar 1000 rundballar, så «forsvinn» 40 stk på grunn av at tørrstoffinnhaldet minskar.

Økonomi

Det blir ofte etterlyst god dokumentasjon på at det løner seg å bruke ensileringsmiddel i rundballar. Det går 30-35 kroner i maursyreholdig middel pr rundballe ved rett dosering, avhengig av vekta på ballen. Det er ikkje råd å påstå at dette alltid vil løne seg, til det er variable faktorar alt for mange: Vertilhøva, jobben som blir gjort både med slåing, fortørking, raking, pressing, pakking, og i tillegg kva fôret skal brukast til. Lønsemda for bruk av ensileringsmiddel vil vere klart best når fôret er vått, og skal brukast i intensiv fôring. God gjæringskvalitet er også heilt avgjerande i småfehaldet.

Når fôret er vått og sterkt gjæra, et dyra mindre tørrstoff frå grovfôret, og dei treng meir kraftfôr for å produsere like mykje som ei ku som får godt fortørka rundballefôr. Utrekninga syner at fôringa er 8 kr dyrare pr ku pr dag når fôret er vått og sterkt gjæra i høve til når fôret er godt fortørka og godt gjæra. Ved bruk av ensileringsmiddel på det våte fôret, ville det kosta mellom 1 og 2 kroner meir pr ku pr dag. Då ville fôret blitt betre gjæra, og fôropptaket ville auke. Dette går fram av linje nr 3 i tabellen. Det er likevel fortørkinga i seg sjølv som sannsynlegvis utgjer den store gevinsten når det gjeld å betre fôrqualiteten. Fordelar som færre og tørrare ballar, mindre plast, og betre fôr å arbeide med, vil utgjere meir enn prisskilnadene i tabellen.

Fôrtype	Tørrstoff, %	Appetittfôring, %	Kg tørrstoff frå grovfôr	Kg kraftfôr	Fôrkostnad pr ku pr dag
Godt fortørka, god gjæring	30	95	11,8	15,4	60
Vått, sterk gjæring, utan middel	23	80	9,5	17,6	68
Vått, god gjæring, med middel	23	90	11	16,5	65

Tabellen syner litt om fôropptak til ei ku på 600 kg som mjølkar 40 kg pr dag. Vi ser skilnaden på kraftfôrbehov og prisen på fôrrasjonen ved ulike grovfôrqualitetar. Tala kjem fram ved utrekningar i TINE Optifôr (noko avrunda). Kjelde: Kari Margrete Sølberg, TINE.

RUNDBALLER

Ensileringsmiddel eller ikkje?

Ensileringsmiddel eller ikkje er eit sentralt spørsmål som vi truleg aldri vert ferdige med. Alle forsøk som er gjennomførte i Noreg, og her lokalt på Jæren, har vist at surfôr, tilsett rett mengde ensileringsmiddel, har gitt eit betre grovfôr.

Ragnvald Gramstad
NLR Rogaland

I forsøk med ensileringsmiddel har vi fått eit surfôr som har god gjæringskvalitet og med meir sukker i den ferdige vara, enn om vi ikkje tilsett ensileringsmiddel. Det betyr at vi har eit surfôr som inneheld meir energi per kg fôr enn surfôr utan tilsetjing av ensileringsmiddel.

Erfaring med bruk av ensileringsmiddel i rundball

Vi har vore i kontakt med gardbrukar Tor Arne Lende, på Sira i Sør-Rogaland. Tor Arne har ein mjølkekvote på 140.000 liter mjølk som vert produsert av 22 årskyr. Han har totalt 150 dekar dyrka jord inklusive leigejord.

Tor Arne Lende har valt å bruka engfrøblandinga Spire Høy, i nye attlegg og har ein strategi der han sår inn eitt- eller to-årig raigras i eng som skal fornyast om to år.

Skal/skal ikkje bruka ensileringsmiddel

Tor Arne har tradisjonelle tårnsiloar på garden, men har valt å leggja alt silofôr i rundball. Han driv i tillegg som entreprenør og lager om lag 4-5.000 rundballar kvart år.

Dei fyrste åra pressa Tor Arne rundball utan å bruka ensileringsmiddel - heilt til han byrja å tenkja at me tidlegare alltid brukte ensileringsmiddel i samband med ensilering i tårnsiloane.

- Eg byrja med å tilsetja Gras-AAT pluss i rundballane og merka reaksjon på dyra i retning av større fôropptak.

- Eg kan ikkje seie at bruk av ensileringsmiddel har påført pressa mi større slitasje og korrosjon i høve til tidlegare då eg ikkje nytta ensileringsmiddel, seier Tor Arne Lende, som pressar 4-5.000 rundballar i året.

Det betydde meir mjølk og betre tilvekst på kalvane, fortel Tor Arne.

- Eg hadde høyrte at tilsetjing av ensileringsmiddel tok vare på sukkeret i surfôret, noko eg opplevde som positivt på dyra på grunn av meir energi i kvart kg surfôr. Eg fekk ei rar oppleving når eg blanda rundball utan ensileringsmiddel med rundball som var tilsett ensileringsmiddel. Dyra sorterte ut fôr som var tilsett ensileringsmiddel, registrerte bonden.

Rundballepresse

Tor Arne har i dag ei rundballepresse av typen McHale-Fusion 3 m/breiplast. Han er særst godt nøgd med syreutstyret Silaspray, kor han tilsett Gras-AAT Pluss eller Gras-AAT Grain i toppen av pressa. Utstyret er brukt i tre sesongar og har fungert utmerket. Det er viktig å få rett dosering til kvar rundballe. I tillegg prøver han, som entreprenør, å leggja vekt på å levera kvalitet i det arbeidet han utfører. Bare fire kundane hans vel å ikkje nytta tilsetjing av ensileringsmiddel. Syra vert levert i bulk i 200- eller 1000 liter fat fra FKRA. Det har letta bruk og handtering av ensileringsmiddel betydeleg. Tor Arne tek ikkje ekstra betalt for å tilsetja ensileringsmiddel, men kundane må sjølv sagt betala for syra.

Tilsetjing av ensileringsmiddel er både ei forsikring og ei investering. Rett bruk av ensileringsmiddel utgjør om lag 14 øre per FEm, og inngår i dei variable produksjonskostnadene til grovfôr som i sum kanskje utgjør 50-60 øre per FEm.

Korrosjon i pressa

Det blir ofte snakka om at tilsetjing av ensileringsmiddel, og spesielt syreprodukt, kan påføre pressene eller anna hausteutstyr ekstra korrosjon/rust og slitasje.

- Kva er din oppfatning av dette, Tor Arne?

- Kva er problemet, kjem det kjapt frå Tor Arne. Eg kan ikkje sjå at dette er noko problem. Pressa har automatsmørjing, og elles smørjer eg manuelt dei akslingane som treng det, kvar dag. Etter slåttan vert pressa reingjort med trykkluft, og eg vil helst bruka minst mogleg vatn. Knivane vert regelmessig slitte og skifta etter 300 ballar.

- Eg kan ikkje seie at bruk av ensileringsmiddel har påført pressa mi større slitasje og korrosjon i høve til tidlegare då eg ikkje nytta ensileringsmiddel, konkluderer bonden og entreprenøren.

VÅR RÅDGIVING ER

Uavhengig

Nær

Utviklande

Som medlem i Norsk Landbruks- rådgiving skal du

- **Oppleva** at du får den rådgivinga du treng for å skapa eit godt resultat i drifta di
- **Dra nytte** av ein organisasjon som er bindeledd mellom forskning og praktisk landbruk
- **Sitja igjen** med ei teneste du er nøgd med.

Forsøks- og utviklingsarbeid, kunnskapsformidling og informasjon

Som medlem er du med i eit fagleg og sosialt nettverk.

I tett dialog med den enkelte, på fagmøte, markvandringar, gruppesamlingar, kurs og på andre arenaer, gir vi deg siste nytt frå både eige og andre sitt forsøksarbeid.

Fagleg informasjon får du også anten i posten eller på e-post.

Rådgiving og tenester er spissa ut frå lokale behov, og varierer mellom einingane

- Produksjonsrådgiving i ulike kulturar: gras, korn, potet, grønsaker, bær, veksthus, økologisk drift
- Gjødslingsplan – med grunnlag i jordprøvar
- Miljøplan trinn I og II - skjøtselsplan - søknad om tilskot kulturlandskap/SMIL
- NLR Surførtolken - fagleg tilbakemelding på førprøvar
- NLR Bedre bunnlinje - økonomisk rådgiving som skal bidra til betre produksjon og betre økonomi i drifta
- Økonomirådgiving - driftsopplegg, kvotekjøp/kvoteseal, optimalisering av driftstilskot
- Føringsrådgiving
- Driftsplan - ved nybygg og start av tilleggsnæringar, omlegging til økologisk drift, erstatningssaker, taksering av hjortebeiting
- Bygningsteknisk planlegging på nybygg, påbygg og ombygging
- Næringsutvikling/bedriftsrådgiving - etablering av nye næringar
- Funksjonstesting åkersprøyte
- Grøfteplan og nydyrkingsplan
- KSL-dokumentasjon
- Formidling av kvotar, gjødsel, fôr

**Norsk
Landbruksrådgiving**

<http://www.lr.no/>

Frå spøk til bonde

– Dei visste nok at eg ikkje kom til å ta jobben om eg skulle få tilbodet.

■ Liv Kristin Sola

Kåre Magnus Oma er utdanna industrimekanikar. Etter avslutta skulegang, var han tilsett som lærling i Norsk Hydro. Han jobba 2/4 vekers turnus og hadde god tid til ekstraarbeid i periodane han var heime.

Fritida nytta han som avløyser på garden Haukås Øvre, i Strandebarm i Hardanger. Det er ti år sidan. Kåre Magnus, som då var 17 år, var med på det meste på garden, og var fast hjelp om somrane og i slåttene. Då bonden vart sjuk, fekk Kåre Magnus stadig meir ansvar.

– Eg treivst betre og betre med gardsarbeidet, etter kvart vart det meir meningsfylt enn å reisa på jobb, seier den unge bonden.

Lærlingen var på jobbintervju i Stavanger. Det var i 2008. Den gong var det gode tider i oljenæringa. Utiktene til fast jobb var gode. Gode vilkår og solid inntekt. Men under intervjuet merka Kåre Magnus at motivasjonen mangla. Han trur nok at dei på andre sida av bordet også merka det. Turnus og oljepengar kunne ikkje måla seg med jordarbeid og fjøsstell.

Starta som ein spøk

– Eigaren var oppteken av at garden skulle vera i drift. Me snakka om at eg kunne overta garden. Dei heile var ein spøk frå starten, minnest Kåre Magnus.

Tida gjekk, spøken modnast, og vart etter kvart til ein seriøs tanke som begge visste kunne realiserast. Bonden var einsleg, utan arvingar som var interesserte i garden. Han vart dårlegare i helsa. Den unge avløyseren hadde ikkje planar om fleire jobbintervju. Kåre Magnus ville bli bonde, og i 2008 kjøpte han garden.

Møttest på garden

Tidlegare eigar og mor hans budde begge på garden. Sjukdommen hadde gjort bonden pleietrengande, og helsefagarbeidar, Ingrid Huus, var innom og såg til han.

Dei var på garden for å utføra kvar sine oppgåver, Ingrid og Kåre Magnus. Han skulle stella dyr og jord, ho skulle sjå til folka på garden.

– Bonden hadde nok ei mening om at me kunne passa i lag, seier Ingrid.

Han hadde heilt rett. I 2011 flytte Ingrid til gards, og i oktober i fjor vart dei foreldre til Sara. Ei lita jente på 6 månadar som no har vorte sjefen i heimen.

Mange små teigar

Garden er på 572 dekar, med 60 dekar fulldyrka jord og 15 dekar innmarksbeite. Resten er skog og fjellbeite. I 2008 var kvoten på 60.000 liter. Med haustkalving og sommarbeiting mjølka dei 60.000 på heimeavla fôr. No disponerer Ingrid og Kåre Magnus 220 dekar dyrka jord.

– Naboar spør om eg kan slå hjå dei, men det er ikkje flate, lett drivne jordlappar det er snakk om. Me disponerer jorda på åtte bruk i tillegg til vår eiga. Mykje av leigejorda var i dårleg forfatning med mykje ugras; høymole og syrestilk. Eg har brukt mange arbeidstimar på å fornye og forbetre jorda. No er planen å fornye kvart 5.-7. år, seier Kåre Magnus.

All jorda heime på garden vert slått i Vossakasse, lagt i tårnsilo og fôra i løpet av vintermånadene. Det tek ei veke å få inn avlinga frå 60 dekar. På resten av jorda vert graset pressa i rundballar.

Bonden sår med Spire normal og Spire surfôr normal beite. På grunn av mykje hjort som fråtsar i matfatet, har han vald å utsetta 1. slått til 15.-20. juni. 2. slått vert hausta i første halvdel av august.

– Slår eg 1. slått for tidleg, kjem det fullt innrykk med hjort som forsyner seg grådig av etterveksten. Halve 2. slått kan forsvinna til hjorten, sukkar bonden.

Åra etter at Kåre Magnus overtok, har vore prega av at dei har tredobla produksjonen. Mjølkeanlegget er oppgradert og dei har installert skinnebane i fjøset.

Paret fôrar fram oksar i den eldste delen av fjøset. Kyrne står i lågbygget frå 1984.

Nede ved fjorden tek dei som regel tre slåttar. Garden ligg 300 meter over havet. Huset til Ingrid og Kåre Magnus er det høgstliggande bustadhuset i heile Strande barm.

Tredobla produksjonen

Dei har kalving heile året, og kvoten er 188.000 liter.

– 22 tonn er kjøpt privat og 100 tonn frå staten. I 2013 fekk me alt me søkte om, framleis var det ein halv million liter til overs i Hordaland fylke, minnest Kåre Magnus.

På grunn av sjukdomssituasjonen, var det 6 kyr, 4 kviger og 4 årningar i fjøset då Kåre Magnus overtok. I dag har bonden 65 dyr, fordelt på to fjøs. Heimefjøset er fylt opp med mjølkekyr og kalvar. Kviger og oksar står i fjøset på ein av nabogardane.

I 2008 var det 12 mjølkebåsar og plass til 8 ungdyr og ein bingje til småkalvane. I 2010 fekk Kåre Magnus generasjonsskiftetilskot frå Innovasjon Norge, og investerte i DelPro mjølkeanlegg, appetittfôrvogn med kraftfôrautomat, skinnebane og oppdatert smittesluse.

– No får kyrne kraftfôr kvar fjerde time. Både feitt og proteinprosenten auka etter at vogna kom i bruk, seier bonden.

Dei 20 årskyrne har dei siste 12 månadene produsert 8.500 kg EKM med ein feittprosent på 4,25 og proteininnhald på 3,4 prosent.

Gjeldkyr og kviger går minst åtte veker på fjellbeite om sommaren. Fjellbeite er bra for dyrehelsa, og Kåre Magnus meiner det er positivt for haldbarheita til dyra. Dyra vert henta heim i midten av august og beitar på heimebeite på seinsommaren.

Plassmangel har gjort at dei har kjøpt kalvehytter for å få ut nokre kalvar i periodar med mykje kalving.

Små detaljar mot overordna mål

I fjøset står det NRF-kyr og nokre kryssingar mellom NRF og mjølkesimmental. Dei nyttar noko kjøtfe på kyr dei ikkje vil avla på.

– Det er kjekt med litt ulike rasar, seier Ingrid.

Dei legg vekt på lynne og lekkasje i avlsplanlegginga. Celletalet på samlemjølka er 94.000. Det er der dei vil vera, under 100.000. Infeksjonsnivået ligg på 14 og nyinfeksjonsnivået er 27, tal som indikerer god jurhelse i besetninga.

– Mjølkesimmental er høgreste dyr med god beinkvalitet, og dei er gode på celletal, seier Kåre Magnus.

I starten var dei litt plaga med mjølkefeber på kyrne. No er dei nøye med å gi mineraler til sinkyr. Mjølkekyrne får organisk selen, noko bøndene opplever gir god effekt på helsa til dyra.

Etter kalving aukar kraftfôrtildelinga med 4-500 gram per dag. I siste del av laktasjonen skjer ned-

trappinga gradvis med 60-70 gram per dag.

– Eg prøver å sjå kva kyrne er gode for. Målet er 8.500 kg EKM og auka haldbarheit. No er 12 av 20 kyr 1. gongskalvarar. Det går ut for mange kviger, seier Kåre Magnus.

Dei analyserer grovfôrskvaliteten. Det har vore nokre dårlege grovfôrår ein periode. Kyrne som mjølker best får opp mot 18 kg kraftfôr av Formel energi. Kraftfôrdelen er på 37 FEM/kg EKM.

– Det heng ikkje heilt saman, å produsera norsk mat på store mengder importert fôr. Det er ikkje berekraftig i lengda. Men som enkeltbonde så kan me vanskeleg ta ansvar for det store biletet, reflekterer dei unge bøndene.

Sara på seks måneder får ein annleis oppvekst enn sine foreldre. Frå armen til mor får ho med seg kva som rører seg i fjøset.

Bøndene legg vekt på god tilvekst på kalvane for å få ein god start på veksten. Kvigeoppdrett i to fjøs har sine utfordringar.

Plassmangel

Ingrid og Kåre Magnus måler kalvar og kviger. Dei prøver å få god tilvekst, og gir godt med kraftfôr.

– Kvigene skal vera store og robuste når dei kalvar, men dei skal ikkje vera gamle, seier Kåre Magnus.

Det handlar heile tida om kven som skal disponere plassen i fjøset. Innkalvingsalder er 24,9 månader. I periodar må oksane slaktast unge. På grunn av varierende slaktealder, vil gjennomsnittleg tilvekst variera mykje frå pulje til pulje. Høgaste tilvekst som er målt for ei pulje, var 670 gram. Kåre Magnus viser til ei pulje på 12 oksar som var 14,4 månader, tilvekst på 611 gram/dag og 288 kg slaktevekt.

– Slik me driv no kan det bli bra, men aldri optimalt. Tilvekst og inseminering er ei utfordring i det fjøset der ungdyra står, seier Kåre Magnus.

Om å velja

– Eg hadde ikkje akkurat planlagt eit liv på gard. Det var langt vekke frå tankane mine. No ville eg ikkje ha bytta med nokon, seier Ingrid.

Ho trekk fram fridomen, ansvar for dyr, og den varierte arbeidsdagen som viktig. Dei to, som ikkje har vakse opp på gard, ser også tydeleg kva dei har vald vekk.

– Me er ganske bunde til garden, det er eit stort ansvar. Samtidig har me stor fridom i kvardagen. Det kjem mykje an på kva for innstilling me har, seier dei unge bøndene.

Familien har nett flytta inn i nytt og romsleg hus. Ein stor overgang frå det vesle trekkfulle huset dei har budd i fram til no. Det har blitt lange dagar og lite fri. Dei har litt avløyning, men helst bare når dei treng fri. Kåre Magnus har spedd på inntektene med taxikjøring og brøyting. Ingrid skal attende til jobben som helsefagarbeidar i Kvam, etter permisjonen. Oppbygginga og jordforbetringa har kosta både tid og pengar.

– Eg har 1.000-1.500 timar i traktoren, berre det siste året, kommenterer bonden.

Framtida

Kåre Magnus har ingen formell landbruksutdanning, men fekk god opplæring av førre eigar, og han overtok ein gard som var i god stand.

– Han gjorde alt 100 prosent. Mykje har eg fortsett med, men det er mykje eg har endra på. Eg går på kurs, les mykje fagblad, og har mange gode kollegaer i bygda som eg kan spørje, og som eg samarbeider med, seier han.

Sjølv ser dei at måten dei driv på i dag, ikkje vil fungera i lengda. Veslejenta minner om at det er andre ting enn arbeid som også er viktige i livet. Dei har tankar om å bygga på eller bygga nytt.

– To fjøs og tungvint drift går ei stund, men ikkje for all framtid. Blir det utbygging er det naturleg å auka produksjonen samstundes, seier dei to.

Sidan han overtok har det heile tida vore prosjekter på gang. No er huset ferdig, fjøset er oppgradert, produksjonen er tredobla og mange timar er brukt på å betre jorda. No vil dei ta nokre år og sjå kor mykje dei kan få ut av garden slik den er blitt i dag, og sjå om det er liv laga å bygge meir.

– Eg er glad for muligheita eg fekk og at eg tok sjansen eg fekk, seier den unge mjølkeprodusenten.

Småkvigene takkar ikkje nei til kos frå bonden, som tek seg tid til å skapa tillit hjå dyra.

VOSS JORDBRUKSSKULE

På hesteryggen i Ungarn

– Målet var å bli betre ryttrar. I tillegg var det spennande å bu i eit anna land og læra å kjenna ein annan kultur.

■ Liv Kristin Sola

Marie Bø og Hilde Hovland frå Bømlo, og Marie Ljones og Marianne Veland frå Knarvik, kom heim til påske. VG2-elevane ved Voss jordbruksskule har vore på utveksling ved hestesenteret Kisbabolna i Ungarn, i seks månader. Alle fire jentene blir 18 dette året.

– Elevane som reiser må vera spesielt motiverte og interesserte. Det er ikkje ein leirskule, men mykje hardt arbeid, seier Samson Hamre, som er internasjonalt ansvarleg på Voss jordbruksskule.

Fjernundervisning

Samarbeidet med hestesenteret i Kisbabolna starta i 2007. Under opphaldet i Ungarn får elevane undervisning heimefrå, via internett. Samlingar og oppfølging via it's learning, gjer at elevane kan gjennomføra VG2 på lik linje med sine medelevar på Voss. I tillegg får dei trene riding på høgt internasjonalt nivå.

Dei budde på ridesenteret. Arbeidsdagen starta klokka sju om morgonen og vart avslutta klokka sju om kvelden, seks dagar i veka. Typiske arbeidsoppgåver var å sleppa ut hestane, mykje stallarbeid med føring tre gonger om dagen, og reinhald i stallboksane.

– Dei føra med mindre høy og meir havre. Som underlag brukte dei halm, noko som gjorde møkkinga ganske tidkrevjande, forklarar Marie Ljones.

Dei fire elevane avbilda under trening på hestesenteret. F.v. Hilde Hovland, Marie Ljones, Marianne Veland og Marie Bø.

Fleire hestar stod i boksane når dei ikkje var i bruk. Jentene er glad for reglane i Norge, at hestane skal ut kvar dag.

Aust-europeisk disiplin

Kvar dag hadde dei rideundervisning med instruktør. Elevane har trena mykje sprang og dressur, og har kjørt både tospann og firspann.

– Zsófia Jakus var trenaren vår. Ho har trenarutdanning på høgaste nivå, og underviser på tysk, engelsk og ungarsk. Mor hennar, Hedi Jakus, eig hestesenteret, og hadde ansvaret for oss, seier Hilde.

Jentene er tydeleg imponerte over trenaren sin, som dei omtalar som streng, men rettferdig. Ho hadde høge forventningar til elevane sine.

Blod, sveitte og tårar?

– Ingen tårar, men alt det andre, kommenterer Marianne.

– Me terpa mykje på detaljar, minnast dei.

Dei ler, og tenker attende på uendeleg mange minner; mykje ridekunnskap, mange inntrykk frå ein annleis kultur, og ei oppleving av

kontrasten mellom fattig og rik. Jentene fekk sjå litt av Ungarn. Dottera til ein stallarbeidar snakka engelsk. Ho fortalte mykje om ungarsk kultur og historie.

Dressurkvadrilje for ambassadøren

Mot slutten av opphaldet kom den norske ambassadøren på besøk. Trenar Zsófia hjalp jentene med å laga ein dressurkvadrilje. Dei hadde ei veke til å trene. Oppvisninga gjekk fint, ambassadøren var nøgd.

Helga før eksamen og heimreise fekk dei tur til Wien, med besøk på Den spanske rideskulen som eit høgdepunkt.

Opptakskrav

– Ein treng ikkje vera utrolig flink til å ri, men må kunne kontrollere alle gangartar, seier Hilde.

– Positiv innstilling og ønske om å bli betre er det viktigaste, understrekar Marie Bø.

– Elevane som reiser, må ha god orden og åtferd, og klara seg greitt i fellesfaga og i hestefaget. Dei fire jentene som reiste i år, var ei spesielt god og oppegående gruppe, skryt Samson.

Jentene er glad dei tok utfordringa. I bagasjen har dei med seg kvart sitt Europass, mykje ridekunnskap og mange inntrykk.

Og venskapen har bestått. Jentene delar framleis bustad og heng i lag på skule og fritid.

Marianne (f.v.), Marie Bø, Marie Ljones og Hilde er attende på Voss jordbruksskule etter seks månader i Ungarn.

BIOFORSK VEST SÆRHEIM

Dyrkar delikatessebær og moreller i veksthus

Bioforsk Særheim utviklar nye dyrkingskonsept for moreller, rips og solbær tilpassa dyrking i veksthus- og plasttunell.

■ Eirik Stople

Forbruket at alle typar bær er i sterk auke. Delikatessebær og konfektmoreller blir gjerne sett på som snop og selde i spesialforpakning, i små korgar på 200-250 gram.

- Saman med ei gruppe produsentar utviklar vi nye metodar for kommersiell dyrking, fortel Åge Jørgensen, som driv næringsutvikling innan nye veksthusproduksjonar på Bioforsk Særheim.

Erfaring frå jordbærprosjektet

I 2009 starta Jørgensen, saman med seks jordbærprodusentar, eit prosjekt om klimastyring og plantekvalitet for tidlegproduksjon av jordbær i plasttunell og veksthus. Prosjektet var finansiert av VRI Rogaland Innovasjon Norge. Modellen, med bedriftsutvikling og forskning "hand i hand", synt seg å vere ein smart arbeidsmetode.

Morelltre dyrka i 15-30 l plantesekkar. Her slepp ein opp vertikale sideskot frå ei hovudstamme. Sidegreinene blir festa langs ein streng. Målet er å laga ein «vegg» av fruktsetjande morellgreiner. Foto: Åge Jørgensen

- Vi kallar det forskingsbasert næringsutvikling, forklarar Åge. Dyrkarane er organiserte i utviklingsringar. I utviklingsprosessen nyttar dei forskingsmetodikk med systematiske registreringar hos produsentane, parallelt med forsøk på forskingsstasjonen. Gjennom registreringar, forsøk, erfarings-utveksling og studieturar til utlandet, bygger dei ny kunnskap for utvikling av nye dyrkingskonsept, som går rett inn i kommersiell dyrking.

Tilsvarande prosjekt er også gjennomført for bringebær i veksthus.

Same utviklingsmodell tek dei nå i bruk i for å utvikle eit dyrkingskonsept for moreller, solbær og ripsbær tilpassa produksjon i veksthus og plasttunell. Finansieringa er som for dei andre prosjekta.

Morellproduksjon i veksthus / plasttunell

- Vi har som mål å utvida sesongen, både før og etter den vanlege norske sesongen, fortel Åge.

- Det er eit mål å kunne levere moreller frå mai til ut august.

Foto: Bioforsk

- Korleis er dyrkingsopplegget i veksthusa på Særheim?

- Vi tek steget heilt ut og plantar morelltre i pottar. I 2013 planta vi 2-årige tre i 15 l pottar og alt i 2014 hausta vi opptil 7 kilo per tre, men med store variasjonar mellom sortane. I 2015 håper vi å kunna komma opp i 10 kilo per tre. Dette viser at det bør vera gode potensiale for denne produksjonen, seier Åge

- Meir konkret, kva er det de ynskje å finne ut av?

- Vi arbeider med styring av veksekraft. I eit intensivt dyrkingssystem ønskjer vi små tre. Eit morelltre består av grunnstamme og sorten, som er poda på grunnstamma. Grunnstamma bestemmer veksekrafta på treet. Vi bygger på tidlegare forskning om grunnstammer og prøver ut fleire typar. Målet er å samstemma vekst, fruktsetting og bærstorleik.

Dyrkar i pottar

- Vidare prøver vi ut ulike vekstmedium og pottetypar. Vi tek konsekvensen av at vi dyrkar i veksthus og vel difor å dyrka morelltre i pottar. Slik kan vi mykje lettare styra veksten enn ved dyrking i jord.

Vi må nytta eit vekstmedium som ikkje sig saman og blir tett. Difor prøver vi ut ulike blandingar med grov torv, leca, perlite og kokos. Kokos er et vekstmedium med god struktur og med god vatn- og luftkapasitet. Vi har også god erfaring med dyrking i mypexpotter, som gir meir luft til røtene enn tette plastpotter.

Formingsmetodar

- Dei ulike morellsortane har ulik veksemåte, For alle sortane må skota/greinene vera to år gamle for å dan-
na blomsterknoppar og bær. Nokre sortar set blomsterknoppar både på sidegreinene og på midtstamma. Dette utnyttar vi når vi vel formings-
system i veksthus / plasttunell.

Rips og solbær i veksthus

- Vi skal laga delikatessebær for frisk-
konsum, understrekar Åge. På Sær-
heim sette dei ut rips- og solbærbus-
kane / trea i 2012. I 2014 hausta dei ei
avling på 4 kg pr m² for rips og 6.4 kg
per m² for solbær.

Poenget er å finna fram til sortar
og dyrkingssystem som gir lange kla-
sar, store bær og god smak.

Ripsen modna i juli. Klasane hang
på trea fram til midten av oktober,
og smakskvaliteten blei bare betre
jo lenger dei hang på. Åge meiner at
solbær er sjølve "helsebomba" blant
bæra og kan bli det nye superbæret.

- Kva er forsøksmåla i prosjektet?
- Vi arbeidar etter følgjande plan:
- Finne fram til aktuelle sortar
- Utvikle formingssystem for veksthus
- Prøve ut vekstmedium
- Optimalisere biologisk plantevern

*Solide hamsar av rips. Haustetid frå juli
til oktober. – Ripsbuskane blir forma
som eit spindeltre, fortel Åge Jørgensen.*

Foto: Bioforsk

Både for moreller, rips og solbær
arbeidar vi også med utprøving av
gjødsel- og vatningsstrategiar og ik-
kje minst med klimastyring. I vekst-
hus og plasttunell har produsentane
muligheiter til å styra klimaet. - Ved
systematisk registrering skal vi utvi-
kle "programert produksjon" for dei
ulike bærsloga, fortel Åge.

- Etter berre tre år, er for tidleg å
trekkja ein konklusjon om dette ar-
beidet endar ut med suksess eller ik-
kje, men så langt ser det lovande ut,
avsluttar næringsutviklaren.

Nasjonalt senter for veksthusforskning

I den nye organisasjonen Norsk In-
stitutt for Bioøkonomi (NIBIO), som
Bioforsk blir ein del av frå 1. juli 2015,
er Særheim tiltenkt ei nasjonal ho-
vudrolle for dyrking i regulert klima,
inklusive dyrking i moderne plasttu-
nellar. Dette vil gi store muligheiter
for vidare utvikling av dei tradisjo-
nelle veksthusproduksjonane og nye
produksjonar i regulert klima, fortel
Åge Jørgensen.

*Solbærplantene er forma som ein
hekk. Foto: Åge Jørgensen*

Spanande produkt

- Delikatessebæra blir godt
mottekne hos forbrukarane,
fortel John Tysse, direktør ved
Coop Mega på Klepp.

- Vi samarbeider med Sær-
heim og våre produsentar om
uttesting av dei nye delikates-
seprodukt i marknaden. Dette
er utruleg spanande, og vi opp-
lever at kundane etterspør deli-
katessebæra, fortel Tysse.

Bæra blir selde i kuverpak-
ningar og har ein innpakning
som tydeleg skil dei frå import-
bæra.

- Eg har handtert mykje mo-
rell opp gjennom åra, men aldri
sett maken til den kvaliteten vi
fekk frå Særheim, skryt Tysse.
Han stadfestar at omsettings-
volumet og kvaliteten på bær
har løfta seg enormt dei siste
åra. Fosse understrekar at deli-
katessebæra frå veksthus fram-
leis er ein småskala minikultur,
men han trur den har eit poten-
siale.

- Med 13.000 kundar i veka
registrer vi fort om kundane
responderer på vara, avsluttar
Tysse.

Knut Erik Ulltveit

36 år. 2 barn.

Bonde med ammekuproduksjon.
Brannmester og vinter-
vedlikeholdsarbeidar i Gjerstad
kommune, kommunestyremedlem
for SP, styremedlem i Aust-Agder
Bondelag.
Bur på Gjerstad i Aust-Agder.

Tanker om tilbudet

Jada, så var vårens vakreste eventyr i gang. Jordbruksoppgjøret er alltid spennende, spesielt med tanke på fjorårets spesielle forløp friskt i minne. Har vært inne på regnekalkulatoren for å sjekke utslaget i tilbudet for eget bruk, det viste minus 4.400 kr. Det var ikke akkurat det jeg håpa på, men uansett det jeg må forholde meg til før partene eventuelt møtes til forhandlinger for å se om det er mulighet for å komme til enighet. Selv synes jeg avstanden mellom faglagene og staten var i drøyeste laget for at det skal bli en ny jordbruksavtale i 2015.

Regjeringspartiene har ved flere anledninger uttrykt hvor viktig det er å øke matproduksjonen for å dekke framtidens behov. Med så flotte ord så er det jo fort gjort å bli litt naiv og tenke at de endelig har skjønnet det. Men det hadde de jo ikke, de mente selvfølgelig i et globalt perspektiv. Jo mer Norge importerer mat utenfra, jo mer er vi med på og stimulere til billig importert mat. Og da går vel også matproduksjonen opp, i det globale perspektivet... Kanskje, kanskje ikke. Nå er vi 7 milliarder men-

nesker i verden. I løpet av 2050 skal vi ha passert 9 milliarder ifølge FNs beregninger. Dette er urovekkende når vi vet at California, som USAs største jordbruksstat, har vanningsrestriksjoner pga. vannmangel. Andre land har også klimautfordringer

Det burde jo være et minimum at et av verdens rikeste land som Norge bør stimulere til selvforsyning av de produkter som er naturlig å produsere her til lands.

som gjør matproduksjonen sårbar. Det er jo heller ikke spesielt solidrisk å importere mat fra land som virkelig trenger det selv. Det burde jo være et minimum at et av verdens rikeste land som Norge bør stimulere til selvforsyning av de produkter som er naturlig å produsere her til lands. Vi har beiteressursene rundt om i hele landet, vi har dyrka mark (kun 3 prosent av landet). Alt ligger til rette for at bøndene kan produsere det vi trenger her til lands. Vi har jo også opplevd at Russland har stengt sine

grenser for eksport av korn fordi de trengte det selv. Hva om vi skulle få et dårlig korn år i Norge samtidig? Ja da er vi utsatt, spesielt når Listhaug ikke finner det nødvendig å ha kornlager i Norge.

Det skal nå bli interessant å se om det blir enighet mellom partene i jordbrukshandlingene, mye ansvar hviler på regjeringas skuldre. Skulle det nå ende med brudd og regjeringas tilbud blir stående og dette skal avgjøres i Stortinget, er det knytta store forventninger til Senterpartiet, Venstre, Arbeiderpartiet og Kristelig folkeparti. Disse fire partia har vært offensive på en tydelig distriktsprofil og distriktslandbruket. Knut Storberget har etter alt å dømme med seg hele partiet på å støtte opp om et landbruk over hele landet. Han har også uttalt at de små bruka er like viktige som de store. Han viser forståelse for at det må stimuleres litt mer der det ikke er så egna å drive da dette igjen kan være med på å hindre fraflytting fra distriktskommunene.

Ellers vil jeg ønske alle en fortsatt flott vår med mange positive og meningsfulle øyeblikk.

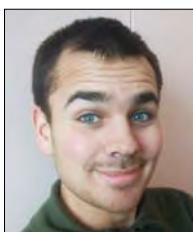
DESSE SKRIV I BVLOGGEN:

Alf Johan
Walgermo Lima,
Rogaland

Olinn Slettebø
Gjedrem,
Rogaland

Anders
Sæleset
Hordaland

Marianne
Kvalvik Kvame
Sogn og Fjordane

Linda
Brakestad,
Møre og Romsdal

Jannicke
Holmgren Stokke,
Telemark

Stort kurs – store opplevingar!

– Kor mykje fårikål skal vi eigentleg ete! spør deltakarane på 4H Rogaland sitt Storkurs. Dei har akkurat vore med på slakting av sau i gapahuken ved Bjerkreimhallen.

Synnøve Jørgensen, 4H Rogaland

– 4H handlar ikkje først og fremst om fordjuping i eitt fag, men om å skape sjølvstendige, aktive og sunne ungdomar, fortel styreleiar, Kristoffer Nese.

– Vi vil at ungdomane skal prøve ulike ting for å finne ut kva deira styrker er. Storkurs er ein perfekt arena for dette!

20. – 22. mars arrangerte 4H Rogaland sitt årlege Storkurs saman med dei lokale klubbane Firkløveren (Gjesdal), Bjerkerota (Vikeså), Skogstjerna (Ualand) og Vibå 4H (Time).

– 440 4H-arar var samla og vi er dermed størst i landet, fortel Kristoffer stolt.

Deltakarane kunne velje mellom 30 ulike kurstema. Her var noko for alle: strikking, sying, slakting av sau, foring og stell av kalv, riding på hest,

Steinar, Marius og William frå Bjerkerota 4H tar kurset «slakting av sau» som ein del av 4H-prosjektet sitt dette året.

kakepynting, fruktcarving, tradisjonsbakst, rulleski, fotball, volleyball, skogbruk og motorsag, foto og mykje meir!

Medlemmane i 4H gjennomfører årlege prosjekt innafor kategoriane: kultur, helse, samfunn og natur. På Storkurset kan ein velje kurs som passer med det prosjektet ein har valt.

– Vi veit at heile 10% av medlemmane i Rogaland vel landbruksrelaterte 4H-prosjekt. 4H ønskjer å bidra til rekruttering til denne næringa, og prioriterer derfor kurs som passer denne målgruppa, fortel Kristoffer.

Denne gjengen deltar på Skog og motorsagkurs, og meiner kurset kan kome godt med i framtida. Mange av dei vil gjerne nemleg arbeide innanfor naturbruk.

Oda Grødeland Braut frå Fram 4H er fornøgd med at ho turte å ri ein større hest enn nokon gong før!

Båtbyggere, milevis fra sjøen

Rett fra Indre Agder til Europa.

Satt sammen av fotos fra Norges låver og Apollon, nr 1-2015.

Jo eldre jeg blir, jo mer fascinert blir jeg av å observere evnen bønder og bygdefolk har til å skape seg levebrød, så å si mot alle odds.

Røyne Kyllingstad

Bondeorganisasjoner og landbruksveiledere, politikere og historikere, og derfor også planleggere, er nesten massivt enige om å sette likhetstegn mellom bygd og bonde. Idealet er fulltids-bonden på familiebruket. Men så enkelt er det ikke. Bønder og andre bygdefolk lever, og har levd, av så mye annet også. Det har de gjort helt siden «Adams tid».

DENNE GANGEN er det plastbåtproduksjon i Fyresdal og Evje som fanger min interesse.

Først leser jeg i «Norges låver» om en låve i Fyresdal, at brukeren *slutta med sauer i 1969 og byrja å støypa plastbåtar i fjøset*. Låven ble bygd i 1803 av en kombinert; lensmann og gardbruker. Årstallet forteller at den må ha vært en av landets tidligste enhetsbygninger.

Om generasjonene mellom lensmannen og dagens brukere hadde inntekter utenom garden, vet jeg ikke. Men fra 1969 til -83 var altså hovedinntekta produksjon av plast-

båter. Så la de om til galleri og smykkeproduksjon, og har i dag sju tilsette. Pluss eget utsalg i Arendal.

Men tilbake til plastbåten.

PÅ 1960-TALLET skapte polyester og glassfiber rene klondyke-tilstander på Sørlandet. Det kan en lese om i *Apollon* nr 1-2015. (*Apollon* er et forskningsmagasin fra Universitetet i Oslo). Artikkelen, som har tittelen, *Då plasten kom til Noreg*, drøfter ikke temaet i by/land perspektiv. Men som leser kan man jo se saken i det perspektivet likevel.

Et eksempel som får grundig omtale er Roald Skibsrud. Allerede i 1957, bare 19 år gammel, presenterte han sin egenproduserte *racerbåt*. Stort lenger utpå landet enn Evje i Setesdal, kan du ikke komme, i allefall ikke når det gjelder båtbygging.

19-åringen var selv både konstruktør og designer av båtene. Utdannelsen var ett år yrkesskole og et korrespondansekurs i tegning. Altså vanlig bygdegutt med «lite utdanning». Men båtene hans fikk fort et positivt rykte. De var lette å manøvrere, vakre og solide. Og ble derfor en stor eksportartikkel.

Etter vel 50 år i bransjen ble det norske kostnadsnivået for høgt. Skibsrud måtte flytte produksjonen til Baltikum. Men det er en annen sak.

Framgang for Bondens Marked

Omsetningstallene fra 2014 viser en vekst på 11 prosent for Bondens Marked det siste året. Totalt lander fjorårets omsetning på nesten 58 millioner kroner. Både Lillehammer, Oslo, Sogn & Fjordane, Drammen og Agder økte mye, og Julemarkedene blir trukket fram som ærlig vellykkede, både i Oslo og i Trondheim. Økologiske varer utgjør 16,3 prosent av den totale omsetningen.

Pressemelding, 19/2-2015

FAGLAG OG MØTER

Klippekurs

Sted: Nortura, Forusanlegget
Nybegynnerkurs 10.08.2015 til
12.08.2015.

Fra klokken 14.00 til 20.00.

Proffkurs 17.08.2015 til 20.08.2015.
fra klokken 14.00 til 20.00.

Instruktører er Neil Douglas Perry og
Onar Lima.

Deltakeravgift 1200 kroner.

Vi har klippemaskiner, klær og mat.

Påmelding til Stian Espedal 979 58 151
innen 20.07.2015.

Arr. Nortura og Sandnes sau og geit

Avlsmøte på Genoloftet

Norsk Jersey og Norsk Holstein arrangerer, i samarbeid med Viking Genetics og Geno, avlsmøte på Særheim torsdag 21. mai kl. 19.00.

Agenda

- Presentasjon av Viking Genetics

- Avlsprogram for Holstein, Jersey og Viking Red

- NTM profilen for rasene + forklaring av delindeks i NTM

- Genomiske okser - kontra avkomsgransk okser - NTM nivåer og sikkerheter

- Informasjon om okser innenfor Jersey, Holstein og Viking Red

- Info om avlsrådgivning i Norge, samt VikMate

- Info fra Geno

Vel møtt!

Arr.: Norsk Holstein og Norsk Jersey

På tur med Time

Bondelag

til Heskestad, Urdal og Sogndalstrand
lørdag 23. mai. Turen er open for alle.

Me reiser med buss fra Shell på Bryne kl. 10.00, Undheim kl. 10.30.

Omvisning på garden og kraftverket til Kjell Andreas Heskestad.

Omvisning hos Gunvor og Gaute Urdal, der dei har bygd nytt sauehus.

I Sogndalstrand vil Eli Laupstad ta oss med på vandring og fortelja om ladestedet.

Kl. 19.00 vert det servert middag i fengselet.

Pris pr pers. er kr 650,- alt inkl.

Vel møtt.

Påmelding innen 19. mai på tlf. 481 43 940 eller 906 27 276.

Styret

Sandnes Sau og Geit

arrangerer sosialt samvær etter en travel lemmingsperiode.

Familekveld m/grilling og aktiviteter, fredag 22. mai kl. 19.00 på Tveit Bygdahus.

Inngangspenger.

Styret

Hå Gjeterhundnemnd

skal arrangere gjeterhundkurs for nybegynnere og andre hjå Martin Siqveland, Elgane 110, Varhaug.

Kurset varer 7 onsdager med start 24. juni kl. 19.00. Påmelding til Glenn Tore Risa, 415 32 671, innen 18. juni.

Styret

Grillkveld

Sør-Jæren Sau og Geit

inviterer sine medlemmer og deres familier med store og små til grillkveld ved Bjelands bedehus, onsdag 20. mai kl. 19.00.

Laget holder griller og mat. Selv må medlemmene ta med seg kaffe, campingstoler, kopper og det man ellers måtte trenge en slik kveld. Det blir også anledning til å kjøpe mineralvann på stedet.

Av programmet for øvrig kan nevnes tipping av vekt på lam, samt utlodning med fine gevinster.

Styret

Vårsmøte

på Øksnevad vgs., onsdag 20. mai kl. 19.30.

Omvisning på skolen, faglig innslag.

Servering av pizza.

Velkommen!

Arr.: Klepp Sau og Geit og Fuglestadbrøgete og Blåselaget

Helleland Bygdekvinnelag

inviterer til Grillkveld i Vannbassengene i Egersund, torsdag 21. mai kl. 19.00.

Dalane Friluftsråd blir med oss! Vi holder grillkull. Ta med grillmat.

Oppmøte for felles (oppsamlende) transport fra Landbrukskenteret på Helleland kl. 18.30.

Vel møtt til en «aktiv» og koselig kveld!

Arr. Helleland Bygdekvinnelag

Kvalitetsutvikling i eng; markdagar

Norsk Landbruksrådgiving Rogaland inviterer til markdagar for å diskutere kvalitetsutvikling i eng, tidspunkt for slått, ensilering og doseringsutstyr.

Møt der det passar best. Dato, klokke og frammøte hjå:

18.5. kl. 10.00 Elling Aarsland, Vigrestad

18.5. kl. 13.00 Sindre Årsvoll, Sandnes

22.5. kl. 10.00 Gunnar Bø, Årdal

26.5. kl. 09.30 Jon Nærland, Finnøy

26.5. kl. 13.00 Kristian Vinningland, Bryne

27.5. kl. 19.00 Økoeng, Geirmund Øglend og Nils Ove Nordland

Markdagane er støtta av Fylkesmannen i Rogaland.

Arr.: NLR Rogaland

Skogseminar, utferd og årsmøte

Skogselskapet i Rogaland og Rogaland Skognæringsforum inviterer til Skogseminar, utferd og årsmøte for Skogselskapet, tirsdag 9. og onsdag 10. juni i Tysvær.

Seminaret har tema «godt klima for skognæringa i Rogaland». Rogaland er av Miljødirektoratet valgt ut som et av tre pilotfylker som skal plante skog som klimatiltak. Hvordan skal dette skje? Kan vi ha biologisk mangfold i klimaskog? Er klimaskog aktuelt for bonden på Haugalandet? Dette er noen av spørsmålene som stilles av en rekke dyktige foredragsholdere.

Seminar holdes på Tysværtunet i Aksdal kl. 9-16

Årsmøte holdes på Tysværtunet kl. 16-18.30

Årsmøtemiddag på Radisson Blu i Haugesund Skogfaglig utferd 10. juni, med avreise fra Haugesund kl. 8.30 eller Aksdal kl. 8.45.

Les mer om programmet på Skogselskapet.no/Rogaland

Påmelding snarest og innen 29. mai til rogaland@skogselskapet.no eller på tlf. 916 26 900.

Arr.: Skogselskapet i Rogaland og Rogaland Skognæringsforum

Innføringskurs i skogbruk

Rogaland Skognæringsforum og Aktivt Skogbruk inviterer til Innføringskurs i skogbruk, i Årdal 22. mai kl. 18-22 og 23. mai kl. 8-16.

Deltakeravgiften blir delvis sponset og prisen blir derfor kun 900 kr per deltaker. Perfekt for deg som ikke kan så mye om skogbruk, men ønsker å få mest mulig ut av skogeiendommen.

Les mer om kurset på Skognæringsforum.no

For mer informasjon og påmelding kontakt Gerd Inger Aarnes på e-post Gerd@Skogselskapet.no eller tlf. 952 10 357.

Arr.: Rogaland Skognæringsforum

Fjelldagane 2015

Rogaland sau og geit til Gotland 26.-30. juli.

Har du lyst å være med Rsg på tur er det noen få ledige plasser

Se foreløpig program på: www.nsg.no/rogaland/, men kan nevne at fagprogram, gardsbesøk utarbeides i samarbeid med landbruksorganisasjonen på Gotland. Vi skal få med oss det meste som er verdt et besøk.

Pris ca. kr 13.000,- pr. pers i dobbeltrom ved 100 deltakere. Tillegg: enkeltrom 1.600,-, ellers er det meste inkludert. (depositum).

Tror du at du er påmeldt men ikke har hørt fra oss, ta kontakt.

Bindende påmelding for medlemmer til Leif, 918 86 165, email: lematnis@online.no, eller Olaug, 909 33 272, sakres@online.no

FAGLAG OG MØTE

Velkommen til kalvekveld!

Tirsdag 19. mai fra kl. 19.00 til kl. 21.00 arrangerer Storfesatsinga i Rogaland
«Kalvekvelde» hos Prima Jæren (Kviemarka)
Alle som driver med storfe er hjertelig velkomne og deltakelsen er gratis.
Påmelding innen 14. mai til fmroazm@fylkesmannen.no
Vel møtt!

Arr.: Storfeprosjektet i Rogaland

Plastinnsamling Time

hos Jon Line, lørdag 23. mai kl.
10.00 – 13.00.

Vibå 4H

Kylling/hønegjødsel

- Utlesing med teleskoplaster
- Utkjøring tørrgjødsel
- Utkjøring talle
- Transport i container 22m³

Gudmestad Maskin

Tlf. 920 59 038 - www.gmaskin.no

Tiger meisel til gravemaskin

Alle størrelser. Stort lager.

Karmøy Sveis & Landbruk
Tlf. 52 81 80 60
www.kslagri.no

Neste Bondevennen kjem 29. mai

Bv 21/22	29. mai
Bv 23	5. juni
Bv 24/25	19. juni
Bv 26	26. juni
Bv 27/28	10. juli

Fristen for annonsar er torsdag veka før utgjeving.

FRA BONDE TIL BONDE

ARBEID UTFØRES

Alt innen grøftespyling
utføres med topp moderne utstyr,
500m slange og stor vanntank.
Tlf. 975 64 345

Transport av gjødsel utføres
m/semi 34 m³ + buffertank
70 m³.
Tlf. 415 47 480

Pløying og annen jordarbeiding utføres
Kunstgjødselspreiing m/GPS
Ta kontakt med Mads Ove
Borsheim, 48 45 03 65

Grøfting og gravearb.
utføres m/8 tonn og 16 tonn
gravemaskin.
Odd Ivar Lien tlf. 915 91 949

Balletransport og for- midling av rundballer.
Utkjøring av flytende flexgjødsel.
Gaute Ødemotland
Tlf. 478 44 018

Soloutleie av steinrive, hentar, traktor m/lastar m.m.
Kan ta oppdrag. Jæren og omegn.
kleppmaskin@gmail.com
Etter kl. 16.00, hverdager:
47 99 99 90

HØY/ HALM

Grasballar til salgs på Sømme, Sola.
Tlf. 911 99 896

Frøhøy av raigras, engrapp, engsvingel og timotei.
Halm/amm.beh.halm og høensilasje til salgs.
Tlf. 957 44 584/991 08 360

Grasballar til salgs i Sola, kr 300 pr. stk.
Tlf. 913 16 852

Siloballar rimelig til salgs, 1. og 2. slått
Tlf. 951 37 448 (Stavanger)

Siloballer på Sola til salgs
God kvalitet, godt kuttet og 8 lag plastikk. Ca 110 stk. Bud ønskes!
Tlf. 905 95 468

MELKEKVOTE

Vi formidlar mjølkekvote

for sal/kjøp/utleige/leige.
Vår frist for sal/kjøp er 01.07.2015. Vår frist for utleige/leige er 1.09.2015.
Norsk Landbruksrådgiving Rogaland, tlf. 51 78 91 80

LIVDYR

Stamb.f. Herefordokser til salgs.
Tlf. 52 77 58 50 kveld

HUSDYR

Border Collie valper
etter flinke gjeterhunder til salgs kr. 9000,-. Farfar er Moel Nap (01229/97). Leveringsklare 21. mai.
Tlf. 932 11 941

2 stk. brune Border C.
hannkvelpar 8 vk selges.
Øyelyst og registrert.
Foreldre svært sterke gjetarar.
Hamish Mitchell, tlf. 941 32 588

100 år med sunt bankvett | 1915 2015

Ny rente landbrukslån:

fra **3,50 %**

DISTRITKTSSJEF ROGALAND
Peder Skåre

Tlf 911 01 528
peder.skare@landkredittbank.no

Har du planer om utbygging, eiendomsoverdragelse eller andre prosjekter innen landbruket? Kontakt Peder og gjør avtale om en bankprat hjemme på gården. Les mer om våre banktjenester på Landkredittbank.no.

Landkreditt Bank
Sunt bankvett

Transportkasse Kalv, gris og sau

Mål B 2m L 1,6m H 1,2m

kr 14.500,- + mva

**Karmøy
Sveis & Landbruk**

Tlf. 52 81 80 60
www.kslagri.no

Kjøle- og fryseanlegg/ varmepumper Sola Kjøleservice, tlf. 918 53 800

Utleiemaskiner Felleskjøpet Klepp

Avant minilaster på henger
Vedmaskin m/bildrag
Fliskutter

Felleskjøpet Rogaland Agder

Tlf. 913 50 835
v/Martin Galta

Betongspalter til storfe og gris Rimelige priser Karmøy Sveis & Landbruk Tlf. 52 81 80 60 www.kslagri.no

For oppsett av gjerde ring og få tilbud: Veshovda Drift AS /v Rolf Gravdal tlf 97 19 60 45

Nybygg eller rehabilitering?

Ta kontakt med AH Bygg A/S

Vi har solid erfaring med
alle typer bygninger
til landbruket

Møllevn. 12 - 4360 Varhaug
Tlf. 51 79 85 79
Fax: 51 79 85 78

VIÉRDAL ADVOKATFIRMA

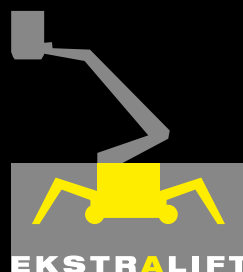
**Vi bistår med
de juridiske
tjenestene du
trenger**

Vierdal Advokatfirma AS
Telefon: 90 65 44 44
kontoret@vierdal.no
www.vierdal.no

Opp? Ned?

Behov for lift? Vi
har utleie på Bryne,
Vigrestad og Vistnes
i Randaberg. Ring
oss på 970 85 666
og nå nye høyder!

www.ekstralift.no

Vi leier ut minigravere
fra 1,7 til 2,6 tonn, med
eller uten førerhytte.
Meislehammer, stein-
klype, hyggelige priser.
Ring 970 85 666!

www.ekstragraver.no

Bedre helse med Pluss Bolus

NYHET!

Pluss Bolus Storfe

Tilskudd av mikromineraler til storfe på beite/
grovfôrassjoner, når det ikke brukes annet mineral-
og vitamintilskudd.

Pluss Bolus Sinku

Tilskudd av mikromineraler og vitaminer til sinkyr
når det ikke brukes annet mineral-
og vitamintilskudd.

Pluss Bolus Kalsium

Til melkekyr på kalvingsdagen.
Produktet frigjør raskt kalsium i vomma og begrenser
risiko for melkefeber.

Bestill på **www.fkra.no**
eller ring vår ordretelefon **800 30 640**.

Pluss

Felleskjøpet Rogaland Agder

**FORSKALING OG
BETONGARBEID**Fjøs, smalhus, grishus
og redskapshus
til landbruket**Lommi**Jan Inge
Lomeland
975 14 883**Nesvik Landbruksbygg as**

- Betongarbeid
- Påbygg
- Nybygg
- Meisling
- Betongsaging
- Kjerneboring
- Salg av betongelementer

Stian Nesvik, 957 60 445 / E-post: stian @nesvik-lb.no

Rørleggeren for landbruket

Comfort
Mæland Rør asComfort Mæland Rør as
Langgata 15
4362 VIGRESTADTlf: 51 43 73 01 Fax: 51 43 78 89
e-mail: vigrestad@comfort.as
www.comfort-vigrestad.no**Skal du bygge eller reparere
driftsbygning?**

Grave ny drens?

HØYTRYKKSASKEREfor landbruk og industri - laget for å tåle hardt bruk
i mange år! Snakk med oss, og vi finner den rette
vaskeren for ditt behov!**Be oss om
uforpliktende
tilbud!**Vi leverer alt innen
vann og varme
(varmeanlegg)
til landbruket.**Vigrestad Maskinutleie A/S**

v/Sigmund Nesvik. Tlf 90 40 89 78

Vi utfører alt innen JORDBEARBEIDING • GRØFTING.

- PLOYYING m/4 skjærs vendeplag.
- AMAZONAS SKÅLHORV, 4 m bredde.
- KIVI PEKKA rake- og hentemaskin av stein i en operasjon, 5 m bredde.
- KROSSKILLER, 6 m bredde.
- KUHN SÅMASKIN m/2 frøkammer også direktesåing.
- Utleie av dyretransporter.
- MINIGRAVER fra 1-13 tonn.

• Dokumentert lik
avling som ved
bruk av tradisjonell
mineralgjødning• Lengre virkning,
bedre smak og
avbeiting• Kan leveres med/
uten tilsatt kobolt
som standard og
med kobber som
bestillingsvare**HELgjødning****Norges smarteste
beitegjødning!**Helgjødning kombinerer
egenskapene til hønse-
gjødningen med styrken
til mineralgjødningen.Gjødningen er utviklet i samarbeid
med NLR Rogaland.Se www.naturgjodning.no for mer
informasjon og tester/rapporter.**NORSK NATURGJØDSEL**Kvalitet inn =
KVALITET
UT!Rindavegen 180 4352 Voll | Pb. 208 Sentrum 4001 Stavanger
T: 51 42 00 22 | E-post: info@naturgjodning.no www.naturgjodning.no**GRASDEMO**

Sett av kvelden!

FKRA inviterer til grasdemon!

Tirsdag 26. mai kl. 19.00 på Stamsædgarden i Klepp

- Visning av utstyr for grashandtering
- Servering av grillmat
- Vel møtt!

Felleskjøpet Rogaland Agder**Høvel, sagespon
og bark**til salgs. Leveres i 20-80 m³
lass. Nå også sponboller.**sagespon**borge.meland@gmail.com

Mob.: 911 74 250

**Materialer til
driftsbygning**Såvelekt, kledning
og villmarkspanel

Bark og flis

Tlf. 51 45 13 39/99 44 79 03
99 15 52 33

MADE IN NÆRBØ, NORGE

Joda, det er riktig det – vi kjøper stål fra verk, komponenter og ulike materialer fra utlandet. Jo, det stemmer at vi får sveist våre store gjødselvogntanker i utlandet fordi disse uansett må transporteres ut av landet for å galvaniseres. Når det gjelder Reime sin kvalitetsfilosofi er vi kompromissløse. Heller litt dyrere løsninger og mye, mye bedre funksjon og kvalitet. Trivsel for røkter og dyr.

Faktum er at vi sysselsetter omlag 40 årsverk i vårt anlegg på Nærbø, hvor vi har ca. 6 mål med fabrikkhaller. I tillegg ca. 10 årsverk i andre norske produksjonsbedrifter. I tillegg kommer mange årsverk i salg, service og distribusjon. Ringvirkningene av dette er betydelige.

Vi har en svært fleksibel produksjon og er svært dyktige på flere områder. På andre områder samarbeider vi med bedrifter som er best i klassen på sine spesielle ting. I vår sveiseavdeling driver vi sertifisert sveising og oppfyller krav i

den nye EN 1090 normen. Vi har korte ledetider og kan enkelt skreddersy det meste. Med zinkanlegg i samme bygget, går delene raskt til montering og levering.

Vi driver óg omfattende produktutvikling og har solid og bred kompetanse på huset innen husdyr, landbruksteknikk og teknologi. I tillegg er vi del av store nettverk innen ulike teknologier. Slik kan vi bidra til økt merverdi for bonden med lønnsomme systemløsninger.

Vi er ydmyke og bevisste på at vi må være konkurransedyktige. Det er ikke alle som legger vekt på om utstyret er norskprodusert eller ei. Vi har ingen tollbeskyttelse og heller ingen særskilte støtteordninger. Men vi er tett på og har mange bånd til norsk matproduksjon, snakker norsk og er enkle å få kontakt med. Til dere som har valgt oss, tusen takk for tilliten. Vi gjør vårt ytterste hver dag for å vise oss tilliten verdig.

Reime

SUNT BONDEVETT

WWW.REIME.NO

Bygge driftsbygning?

Vi hjelper deg fra idé til ferdig byggeplan

Fokus på logistikk, økonomi og god bygningsløsning i samarbeid med logistikk ekspert Susanne Pejstrup

Kontakt oss på tlf. 51 78 91 80 eller 51 78 69 90.

Besøk oss på rogaland.lr.no eller www.kleppgri.no

**Norsk
Landbruksrådgiving**

Rogaland

**Klepp
Rekneskapslag**
- økonomi og utvikling i jærsk ånd

**Komplette landbruksbygg
Forhandler av byggevarer
for landbruket.**

**GRUDE
LANDBRUKSBYGG**

Bedriftsveien 35, 4353 Klepp stasjon.

Tlf. 51789850, epost: post@grudebygg.no

www.grudebygg.no

Foto: Arild Vik, Markedsavdelingen reklamebyrå

Lån til nye bønder

**Er du under 40 år og skal kjøpe landbrukseiendom?
Da har vi en løsning som passer perfekt for deg.**

Med pakken "Lån til nye bønder" får du lån med rente fra 3,45 %, sparing og forsikring for både deg og gården. Landbruksteamet vårt kjenner godt til utfordringene og behovene i landbruket. Du får en fast rådgiver, som du kan treffe både hjemme på gården og på ett av våre mange kontorer.

Interessert i å vite mer?

Du treffer oss på telefon 02008.

SpareBank 1
SR-BANK

Tel. 908 26 618

www.godkalven.no

**Kalvehytte med tak
Modul med 2 eller 4 bokser**

NY Melketaxi - H & L 3.0

- Nye størrelser 100, 150 og 260 liter
- Eget vaskeprogram
- Store hjul for lettere transport
- Mulighet for elektrisk drift på hjul
- LED kjørellys
- Høy kvalitet!

Glimrende løsning for transport av melk eller vann til kalvehytter og -staller

Se video på www.godkalven.no

Stavnem & Vigrestad AS

Industrigata 10, 4362 Vigrestad - Telefon 51 77 18 80

Internett: www.stavnem-vigrestad.no. **E-post:** post@stavnem-vigrestad.no

Vindu med PVC karm

Str. cm, b/h	Lukke vindu	Fast vindu
100 x 100*	kr 1350	kr 1080
113 x 94*	kr 1490	kr 1190
113 x 78*	kr 1340	kr 1070
120 x 80*	kr 1390	kr 1110
120 x 60*	kr 1290	kr 990
100 x 50*	kr 1160	kr 930
60 x 60*	kr 990	kr 790

Dører PVC med glass/tett

Str. i cm, b/h:	
89 x 209/199*	kr 4850
99 x 209/199*	kr 4970
109 x 209/199	kr 5550
119 x 209/199	kr 5950
149 x 209/199	kr 7950
179 x 209/199	kr 9650
199 x 209/199	kr 10750

Dører vannfast X-finer

Str. i cm, b/h:	
89 x 209/199	kr 5184
99 x 209/199	kr 5323
109 x 209/199	kr 5463
119 x 209/199	kr 5625
149 x 209/199	kr 8104
179 x 209/199	kr 9149
199 x 209/199	kr 10848

Stål/branddører EI60

Str. i cm b/h:	
89 x 209*	kr 4948
99 x 209*	kr 5105
109 x 209	kr 5380
119 x 209	kr 5880
149 x 209	kr 8696
179 x 209	kr 9880
199 x 209	kr 10650

Himlingsplate hvit Plastmo for fjøs: kr 68,50 pr. m²

Veggplater kompakt 12 mm: kr 247,- pr. m²

Veggplater kompakt plast 6 mm: kr 164,- pr. m²

NY SLÅMASKIN TIL SLÅTTEN?

Me har slåmaskinar frå Kverneland og John Deere klare for levering

Kverneland leverer kvalitetsmaskiner i mange ulike størrelser og typer.

- med eller uten stengelbehandler
- smal eller brei arbeidsbredde,
- 3 punktmontert, frontmontert, slept eller butterfly

Me har eit stort utvalg Kverneland slåmaskiner på lager.

Fra John Deere har me solide slepte slåmaskiner med mellom andra hydraulisk justering av stubbehøgde og oppgradert stengelbehandler for deg som vil ha ekstra muligheter.

Ta kontakt med ein av våre salgskonsulentar for eit godt tilbud **tlf 51 88 70 00**.

Felleskjøpet Rogaland Agder

BESTSELGAREN

Norges mest selde enkeltmodell – nå på kampanje!

Ny Avant 520 med oppgradert framdrift og styrehydraulikk.

- Topp førarkomfort og svært påliteleg multimaskin
- Fjørrende sete med armlener, sikkerhetsbelte, ROPS veltesikker bøyle, FOBS sikkerhetstak, 2 arbeidslys og breie dekk som standard
- Eigenvekt basismaskin 1220 kg
- Kubota 20hk dieselmotor
- Løftehøgde 2,8m

I kampanje-
perioden får du ei
kampanjepakke for
HALV PRIS!
Kampanjepris
17.000,-
Normal utsalgspis
34.000,-

Kampanjepakken inneheld følgende utstyr:

- Parallellføring
- Joy-stick med 6 funksjoner,
- Antislipp sperreventil
- LED arbeidsbelysning
- Bakvekt m/tilhengerkule
- 110 cm grusskuffe
- Pallegaffel m/85cm gaffelarmer

Kampanjen gjeld fram til 30. juni - 2015

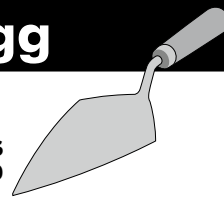
Felleskjøpet Rogaland Agder

Felleskjøpet Rogaland Agder (FKRA) bidrar til økt lønnsomhet for bonden! Vi produserer og selger før, gjødsel og såvarer. Vi leverer dessuten traktorer og maskinvarer. Vi har 19 butikker og 7 verksteder fra Sunnhordland i nord til Tvedestrand i sør. Hovedkontoret ligger i Stavanger, mens maskindivisjonen ledes fra Klepp.

Landbruksbygg

Frå kjellar til tak, nybygg og rep./ominnredning.

Gunnar Høien AS
Tlf. 900 79 400

Alle som bestiller
plansilo

i løpet av 2015 får med
plastikk/folie
til første siloen.

**Vi bygger på
Jærsk nøyksomhet**

RÅ PLANSILO
TELEFON 916 92 692
WWW.RAAPLANSILO.NO

I tillegg til alle typer
betongsaging tilbys:

- **KJERNEBORING**
- **MEISLING**
- **ALT I RIVING**

Vi utfører rilling av
spaltegulv/oppsam-
lingsareal i fjøs, med
gode erfaringer.

KAY'S
BETONGSAGING
Nærbø

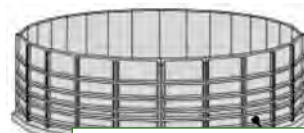
Tlf. 908 37 365

Vi forhandler alle Perstrup-produkter

bl.a.:

- gjødseltanker
- skrapegulv nå også med gummibelegg
- industritanker
- tankoverdekning
- førtanker
- komplette fjøssystemer
- plansilo

4M beholdere
Størrelse 10-50 elementer
Også 5m høyde

Vi leverer rømningsstiger for bruk innvendig.

Mob. 932 15 061
www.perstrup.dk

PERSTRUP
NORGE AS

Prognosen 2015 – Vedvarende overskudd av egg

Oppdatert markedsprognose for 2015 viser mindre endringer fra siste prognose. Situasjonen med overskudd av egg vedvarer. Prognosen viser balanse for gris, mens storfe og lam fortsatt preges av underdekning av norsk produksjon.

Pris er også et virkemiddel som må og skal tas i bruk når situasjonen er som den er. Med bakgrunn i mars-prognosen ble derfor engrosprisen redusert med 50 øre kg. Samtidig fant Nortura det nødvendig å søke Omsetningsrådet om utvidet kvote for førtidsslakt opp til 2000 tonn for å kunne håndtere overskuddet i 2015. Det ble også søkt om godkjenning for å omdisponere egg til før dersom egg på lager blir for gamle.

Tiltakene og prognosen viser med all tydelighet at det er meget krevende overkapasitet i egg-næringen, sier Jakob Simonhjel, direktør for Totalmarked kjøtt og egg.

Detaljer for alle produksjoner kan du lese mer om på medlem.nortura.no.

Med et uendret engrossalg sammenlignet med 2014 gir dette et prognosert overskudd av norskproduserte egg på ca. 450 tonn etter at førtidsslakt har redusert eggproduksjon med lag 1 600 tonn i 1 og 2. tertial. Det var også 450 tonn egg på reguleringslager ved inngangen av året.

Prognose 2015 - per mai 2015

Produksjon	Tonn	Indeks	Anslag import	Salg	Indeks	Markedsbalanse
Storfe/kalv	79 100	101	7 570	96 400	103	- 9 700
Sau/lam	23 900	101	1 050	25 850	100	- 900
Gris	132 500	103	2 000	134 300	102	200
Egg	60 900	101	80	60 450	100	500

Fagutvalgene i Nortura

Styret har oppnevnt fagutvalgene for 2015 – 2016. Det to nye representanter for gris, og en for storfe. Clara Hveem fra Kvinnherad i Hordaland er ny i fagutvalget for gris og representerer regionutvalg (RU) Vest.

Selv om det er dyreslagsrepresentantene i de 6 arbeidsutvalgene i RU som i praksis utgjør fagutvalgene, så er det styret som formelt oppnevner fagutvalgene. Her er representantene fra RU Agro og RU vest.

Fagutvalg egg:

Jan Roy Eide, Vest og Anne Lise Kindingstad, Agro

Fagutvalg fjørfe/kjøtt:

Svein Helge Lærdal, Vest

Fagutvalg småfe:

Reidar Kallestad, Vest og Audun Meland, Agro

Fagutvalg storfe:

Jan Erik Fløtre, Vest og Finn Hognestad, Agro

Fagutvalg gris:

Clara Hveem, Vest og Jon Leif Håverstad Eikaas, Agro

Kontaktinformasjon og oversikt over alle representantene i fagutvalgene finner du under medlem. nortura.no/organisasjon/eierorganisering/fagutvalg.

En campylobacterfri sommer

I Europeisk sammenheng er vi i Norge sammen med enkelte andre nordiske land i en helt egen, gunstig klasse når det gjelder campylobactersmitte i slaktekillingbesetninger. Dette er en status vi er opptatt av å opprettholde, og for å få til det er det viktig at alle er nøye på smittebeskyttelsestiltakene i besetningene.

Se under siste nytt på medlem.nortura.no/fjoerfe for hvilke tiltak det anbefales du skal følge både mellom innsettene, gjennom innsettet og for uteområder.

Nyopning av medlemsbutikken på Voss

Me skal ha nyopning av medlemsbutikken på Voss torsdag 28. mai fra kl. 13.30 – 16.30. Her blir det grilling og kake, i tillegg mange gode tilbud i butikken for våre medlemmer.

I tillegg vert rådgjevarane våre på storfe og småfe med oss den dagen. Velkomne!

Grillkveld på Lista

Tine, Nortura og Landbruksrådgivningen inviterer til grillkveld hos Reinert Kjølberg på Lista onsdag 20. mai kl. 19.00.

Tema for møtet er "Før førsteslätten". Vel møtt til grillmat og god prat!

Familiekveld på Jærmuseet

Vi gjentar suksessen fra i fjor og inviterer medlemmer til familiekveld på Jærmuseet, Nærbø torsdag 21. mai 2015 fra kl. 18.00.

Det blir servert grillmat med tilbehør og det blir aktiviteter og konkurranser for de som trenger det. Ansatte og tillitsvalgte i Nortura vil gjøre det de kan for at Jærbonden med familie skal få en trivelig kveld! Vel møtt!

Kadaverhenting

Telemark, Aust-Agder til riksv. 9	901 43 399
Sør-Rogaland, Vest-Agder til riksv. 9	51 43 12 10
Ryfylke (øyene)	51 74 20 40
Nord-Rogaland opp til Sognefjorden	905 62 045
Sogn og Fjordane nord for Sognefjorden	57 87 69 00
Sunnmøre og deler av Nordfjord, nord for Nordfjorden	908 94 650

Nødslakt

Telemark og Aust-Agder	416 18 622
Sør Rogaland/Vest-Agder + Dalane utan Bjerkreim	478 73 179
Sør-Rogaland (Eigersund/Forus)	480 11 600
Nord-Rogaland (dagtid)	480 99 248
Nord-Rogaland (kveld/helg) + Bergen og Hardanger	977 52 537
Resten av Hordaland	482 88 105
Sogn og Fjordane - Sogn	992 27 133
Sogn og Fjordane - Nordfjord sør for Nordfjorden inkl. Stryn sentrum til Oppstryn + Sunnfjord	992 27 133
Sogn og Fjordane - Nordfjord	908 94 650/
nord for Nordfjorden og Sunnmøre	977 75 210
Romsdal og Nordmøre	975 75 137

Medlemsbutikker

Førde	57 83 47 49 / 948 38 141
Forus	52 87 78 24
Egersund	51 46 41 68
Sandeid	52 76 42 18
Voss	476 75 411
Bergen	55 36 21 20 / 918 04 555

Returadresse:
Bondevennen
PB 208, sentrum
4001 Stavanger

Nortura jobber for høyest mulig pris til bonden, et marked i balanse og landbruk over hele landet. Som eier i Nortura er du med på å sikre din egen fremtid.

Norge trenger å øke storfekjøttproduksjonen betydelig i årene som kommer. Et av målene er å øke antall ammekyr. Fremtidens ammeku vil være basert på systematisk krysningsavl. Uten gode gener fra renrasa kjøttfe er ikke en effektiv krysningsavl mulig.

Nå er mye av årets kjøttfokalver ankommet verden. Noen har fremføring selv, mens andre selger kalven. For tiden er det stor etterspørsel etter fødingsdyr i hele landet. Sørg for at dyra har det bra i beiteperioden, august/september vil være den rette tiden for videresalg. I Nortura har vi mange svært dyktige produsenter som driver sluttføring og står klar med ledig plass også denne høsten.

Tyr har ansvar for organisering og gjennomføring av avlsarbeid

Tiltak må besluttes i Tyrs organisasjoner

- Strategi og avlsplaner
- Gjennomføring Testingsstasjon
- Seminbruk
- Aktive avlsbesetninger

Nortura er med å styrke det nasjonale avlsarbeidet med blant annet:

Norsk Kjøttfe

- Far 100 % rein rase, enten semin, stambokført eller ungdyrkåra
- Storfekjøttkontrollen

Ungdyrkåring

- Ultralydmåling et tiltak i avlsarbeidet

Testingsstasjonen på Staur

- Nortura har bygd og eier stasjonen
- Bidrar ved uttak av testingsdyr
- Ultralydmåling og eksteriør

Som eier i Nortura blir du medeier til våre merkevarer, og det er kun Gilde som garanterer norske råvarer i sine produkter!

Nortura
- fra råvarer til merkevarer